

Noteer nu reeds in uw agenda

VAV BEZOEKT

DIERIC BOUTS,
BEELDENMAKER
IN M LEUVEN
25 NOVEMBER 2023

KBC IBAN nr.: BE22 4073 0622 5147
Secretariaat VAV: Dascottelei 78 2100 Deurne
Tel. 0468-309334 (NIEUW NUMMER)
e-post: info@vlaamsartsenverbond.org
webstek: www.vlaamsartsenverbond.org
Het secretariaat is open op
dinsdag en donderdag (9 u-17.30 u).

RAAD VAN BESTUUR 2023-2025
REDACTIERAAD PERIODIEK
Dr. J. Van Meirhaeghe (Voorzitter)
Dr. Lieve Van Ermen (Oud-voorzitter en Ondervoorzitter)
Dr. B. Garmyn (Secretaris)
Dr. Geert Debruyne (Penningmeester)
Dr. Frank Goes (Hoofdredacteur Periodiek)
Dr. J. Dockx (VAV-Cultuur)
Prof. Dr. Eric Ponette (Lid)
Dr. Chris. Geens (Lid)
Dr. Karel Vermeyen (Lid)

RAAD VOOR ADVIES
Prof. Dr.A.Baert
Dirk Dewolf
Prof. Dr. D. De Looze, UGent
Prof. Dr. A. Dupont, VUB
Dr. Piet H. Jongbloet
Prof. Dr. P. Van Cauwenberge, voorzitter HoGent
Prof. Dr. Ph. Vandekerckhove, Rode Kruis Vlaanderen
Em. Prof. Dr. R. Van Hee, Universiteit Antwerpen

PERIODIEK
Verantwoordelijke uitgever: dr. F. Goes,
Sionkloosterlaan 7, 2930 Brasschaat
Hoofdredacteur: dr. F. Goes

De gepubliceerde bijdragen verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.

Layout: www.xpair.be
Drukkerij: www.vanderpoorten.be

INHOUD

VOORWOORD	3
CITATEN	4
AAN HET WOORD	5
POLITIEKE ACTUALITEIT	13
VAN UW HOOFDREDACTEUR	19
FACTUEEL	20
WANDELINGEN DOORHEEN DE GESCHIEDENIS VAN VLAANDEREN	22
CULTUUR	
BOEKEN	24
TENTOONSTELLINGEN	28
SCHILDERKUNST	32
IN MEMORIAM	34

LIDGELD VANAF 2023

Gedrukte Periodiek

Elektronische versie

Gewoon lid

110

90

Arts in opleiding of zonder praktijk

70

50

Artsenkoppel

150

130

Artsenkoppel in opleiding of zonder praktijk

90

70

Steunend lid

200

Voorwoord

Eenkele weken geleden kwamen taalperikelen in de medische sector nog maar eens in het nieuws. Dit keer vanuit een ietwat andere invalshoek dan we gewoon zijn.

Voor het eerst zijn er in dit ontegenwoordige land volgens recente cijfers van de OESO meer dan 10.000 buitenlandse artsen actief.

Op 23 augustus 2023 lazen we op MEDI-SFEER: “Begin deze eeuw waren 4 op de 100 dokters in het buitenland opgeleid, vandaag zijn dat er al 14 op de 100. De meesten onder hen komen uit Frankrijk (1.620) en Nederland (1.590), maar ook Roemenië komt met 1.558 artsen dicht in de buurt. Ook andere Oost- en Zuid-Europese en Afrikaanse landen hebben steeds meer artsen in België, van wie velen de taal niet machtig zijn.”

Diverse artsenverenigingen, maar ook de tandartsen en universiteiten reageerden elk vanuit hun ooghoek op deze cijfers. Het kwam uitgebreid aan bod in de medische en algemene pers.

Eenzijdig wordt gebrek aan taalvaardigheid en taalkennis aangeklaagd, men stelt ook duidelijk vragen over de competentie van de buitenlandse artsen en de kwaliteit van de opleiding in sommige landen...!

Taalvaardigheid is nodig voor een goede vertrouwensrelatie tussen patiënt en arts.

Buitenlandse studenten die hier een opleiding geneeskunde willen volgen moeten een taalttest afleggen. Het is dan ook niet meer dan normaal dat hetzelfde gevraagd wordt van artsen die hier willen praktiseren. Het VAV steunt deze eis van de bonden en medische verenigingen.

Van minister Vandenbroucke noteren we naar aanleiding van dit nieuws de volgende uitspraak: “Het is een recht van de patiënt om in de eigen taal zorg toegediend te krijgen. Ik wil dat artsen de taal van de patiënt spreken en ik zal daartoe een sluitend voorstel indienen”. We zullen niet nalaten hem hierop aan te spreken indien nodig.

Prof. Devroey (VUB) kaartte in dit verband nog andere problemen aan. Niet alle jongeren die aan een opleiding geneeskunde willen beginnen, kunnen dat. Aan de voorzijde zetten we de poort open voor buitenlandse artsen, maar voor Vlamingen doen we de achterdeur toe. En hij wijst er ook op dat de taalbarrière tussen patiënt en arts een groot probleem vormt, vooral in Brussel en de Vlaamse rand.

Het verwondert mij dat in de commentaren maar weinigen de parallel trokken naar de taaltoestanden in de medische sector in Brussel en de rand. Door de focus te leggen op buitenlandse artsen zou men vergeten dat al sinds jaar en dag de dienstverlening aan Nederlandstalige patiënten in de Brusselse ziekenhuizen en spoeddiensten en ook in de Vlaamse rand op zijn minst gebrekkig te noemen is, en vaak eigenlijk onbestaand.

Het VAV vierde vorig jaar zijn honderdjarig bestaan. Het toenmalige VGV (Vlaams Geneesherenverbond) vierde zijn halve eeuwfeest in 1972 met een academische zitting in Brussel met als onderwerp: “Taaltoestanden in de geneeskundige sector te Brussel”.

Let op de spelling van toen. Er verscheen nadien een lijvig verslagboek dat ik in het licht van de hierboven aangehaalde taalproblematiek nog eens doornam. Ik moet tot mijn grote spijt vaststellen dat in die halve eeuw niets ten goede veranderd is, wel intengendeel!

Het blijft dus nog altijd nodig dat het VAV aan de kar duwt.

Jan Van Meirhaeghe
Voorzitter VAV

AAN HET WOORD

CITATEN

verzameld
door
frank goes

Als je niet kunt wat je zou willen,
dan moet je willen wat je kunt.

Leonardo da Vinci

De moeilijkheden nemen toe
naarmate men het doel nadert.

Johann Wolfgang von Goethe

Logica brengt je van A naar B.
Verbeelding brengt je overal.

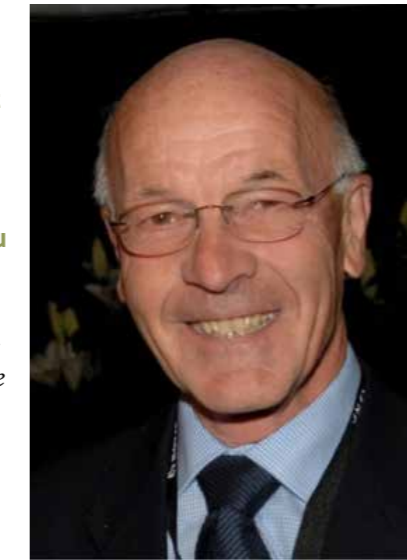
Albert Einstein

Tevredenheid ligt in de inspanning,
niet in het bereiken.

Mahatma Gandhi

Enthousiasme is de moeder
van de inspanning,
en zonder dat is er
nog nooit iets groots
bereikt.

Ralph Waldo Emerson

Dag Prof Brutsaert, de zeer jonge Prof die ik als één van de eerste studentinnen geneeskunde op het pas opgerichte Rijksuniversitair Centrum Antwerpen (RUCA) in 1966 leerde kennen : u gaf me les fysiologie: in welke context bent u daar beland ?

Toen ik op 15 sept 1966 na een gecombineerde opleiding cardiologie en fysiologie aan de Rijksuniversiteit Gent (RUG) op het punt stond om met een pas toegekende beurs van het National Institute of Health (NIH-grant) naar Harvard University (Boston, USA) te trekken en er (hopelijks) nadien te kunnen blijven, werd me onverwachts maar met aandrang gevraagd om toch eerst nog enkele weken Fysiologie te doceren aan het pas opgerichte RUCA in Antwerpen...in afwachting dat men daar gauw een prof-Fysiologie zou vinden.

Op 1 okt 1966 zou namelijk aan het RUCA de 2de kan. geneeskunde starten en men had nog steeds geen prof... Met enige aarzeling en spijt en veel twijfels stelde ik dus mijn vertrek naar de USA uit en...vertrok naar Antwerpen. Om 5u30 in de morgen (lessen aan het RUCA begonnen om 8u) reisde ik als interimaris 3x/week vanuit St-Martens-Latem/Gent naar Antwerpen langs de oude 3-stroken steenweg vol putten en door "de konijnenpijp". Van alle ingestuurde kandidaten vond men blijkbaar niemand geschikt voor dat vak en... op 1 dec 1966 was ik op 29 j Gewoon Hoogleraar aan het RUCA...

Gezien mijn engagement met het Peter Bent Brigham Hospital (Harvard Medical School) verbleef ik gedurende 5 j (1968-1972) afwisselend 7 maand als Prof.Fysiologie in Antwerpen en 5 maand als Visiting Lecturer in Medicine and Cardiology in Boston. In Boston noemde men mij 'the Jet Scientist'...

Antwerpen was aanvankelijk dus helemaal geen optie voor mij maar toch bleef ik er meer dan 50 jaar rondhangen... Ondanks talrijke aantrekkelijke aanbiedingen nadien uit het buitenland bleef ik in Antwerpen. Ik was er tevreden, genoot van mijn colleges en interactie met studenten aan het RUCA en UIA, had een goed draaiend labo, een meer dan bevredigend budget, en vnl talrijke jonge hoogbegaafde enthousiaste medewerkers.

Uit die eerste vijf boeiende pioniersjaren aan het RUCA herinner ik me ook nog levendig bijna alle studenten en studentinnen, waaronder jij (!).....

Haha ! voor ons was u de strenge prof die de criteria hanteerde van Harvard en "ne grote buizer" helaas voor velen !

De meesten van jullie kwamen uit de klassieke humaniora waar de nadruk lag op talenkennis, vnl latijns-grieks, en geheugentraining, minder op redenering en functioneel inzicht. Vandaar dat louter geheugen vakken zoals anatomie-histologie en zelfs chemie voor velen geen probleem stelden in tegenstelling tot fysica, genetica, en fysiologie...

Terwijl jij je dus haasten moest door "de konijnenpijp", moesten wij ABSOLUUT in je les op de eerste rijen trachten te zitten,want er was geen cursus en we moesten alles zélf noteren en je grafieken zélf uittekenen en ... was de tram te laat , moesten we een taxi nemen om zéker in je les post te kunnen vatten !

Dirk, met voornaam nu, na al die jaren. Uit welk nest of biotoop stam je eigenlijk af ?

Geboren op 28 feb 1937 in Gent, een 'vis' en volbloed Gentse 'stroppendrager', mijn vroegste herinneringen gaan terug naar mei 1940 op de vlucht in de duinen ergens tussen Veurne en Koksijde. Mijn pasgeboren broer in de 'voituur' en ik samen met mijn 2 oudere broers aan de hand van moeder en vader (in militair uniform op weg naar zijn legerenheid in de 'Westhoek') met fluitend-overvliegende obussen tussen de oprukkende Duitsers en het zich naar Duinkerke terugtrekkend Engels leger; overnachten op stro in de schuur van de Abdij van Ter Duinen die bij onze terugkeer 2 dagen later was beschoten en platgebrand.

Nadien waren er de vier oorlogsjaren en de vier woelige na-oorlogse repressiejaren, 1941-1949. Vijf broers en een zuster, de jongste. Gelukkig was er een zachte, verstandige moeder met een bewonderenswaardig sterk karakter en het vrij streng Gentse Jezuieten college Sint-Barbara waar mijn 4 broers en ikzelf ons gedurende 10 jaar met succes konden waarmaken zowel op studie als sportief gebied. Op het college evolueerden wij van door de omstandigheden gemerkte flaminganten naar echte non-conformistische wereldburgers. Tijdens onze studies

aan de Rijksuniversiteit Gent (RUG) waren wij alle 5 zeer actief in allerlei studentenorganisaties. En na onze universitaire opleiding in Gent trokken we met 4 van de 5 broers voor meerdere jaren naar diverse universiteiten in de USA. Twee broers bleven er definitief.

Kan je ons nog iets vertellen over je Gentse jaren 1937-1966 vooraleer je in Antwerpen verzeilde?

Na een eerste 6 maand stage (juli-dec 1961) in mijn 7de jaar geneeskunde in het (pas geopende) Academisch Ziekenhuis Gent (AZG) vertrok ik eind 1961, samen met mijn echtgenote Gerda De Wilde, naar Youngstown (Ohio, USA) voor een vol jaar (jan-dec 1962) 'Rotating Internship' in een hospitaal van ruim 2000 bedden. Als 'intern' kreeg ik er een opleiding waarvan men in België enkel kon dromen. Ik wou toen reeds in de USA blijven.

Nu pas begrijp ik, waarom we als examenproef uit Amerikaanse textbooks een stuk moesten lezen en u "duiden" !! Als cardioloog kwam ik u later weer op meetings cardiologie tegen? Hoe is deze switch tot stand gekomen?

Er was geen switch. Ik keerde terug naar wat ik begonnen was. Na mijn terugkeer uit de USA naar Gent voor mijn eindexamens 7de jaar geneeskunde werd me gevraagd of ik in het kader van een opleiding cardiologie een cath-lab wou helpen uitbouwen ter ondersteuning van de pas opgerichte cardiochirurgie in het UZG. De dienst fysiologie was bereid me hierbij logistiek te helpen. Vandaar mijn dubbele opleiding cardiologie-fysiologie.

Vele jaren later, bij de oprichting van het Universitair Ziekenhuis in Antwerpen (UZA) in 1980, werd me gevraagd om, gezien mijn vorige opleiding en RIZIV-erkenning als cardioloog, naast mijn labo-activiteiten aan het RUCA en (vanaf 1972) UIA, de leiding te nemen over de niet-invasieve cardiologie (echo-doppler en inspanningstesting) en om er tevens de cardiale revalidatie uit te bouwen (1). Bij dit laatste ondervond ik wel heel wat tegenstand van veel Antwerpse cardiologen. De standaardbehandeling van patiënten na een AMI was toen (1980!!) nog 6 ww platte bedrust, met nadien voorzichtige mobilisatie, veel rust en levenslang werkloosheid. Wat ik in het UZA in 1980 begon vond men toen onverantwoord...

Wat is juist de historische achtergrond van de Academie voor Geneeskunde? U bent geboren in het jaar vooraleer deze het levenslicht zag en jaren later werd u er voorzitter van?

De Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België (KAGB) werd opgericht in 1938, het jaar na mijn geboorte (°1937), na een woelige interbellum periode. In 1972 werd ik gewoon lid van de KAGB en in 2004-2007 werd ik verkozen tot Voorzitter *new style* voor 4 jaar. De rol van de Academiën is autonoom adviezen uit te brengen en, in het geval van de KAGB, de Minister van Volksge-

zondheid, al dan niet op zijn uitnodiging, vrijblijvend te adviseren.

De KAGB heeft een lange, vrij woelige voorgeschiedenis. In 1779 werd door voogdes der Nederlanden keizerin Maria-Theresia, vanuit Wenen en onder groot protest van de Oostenrijks-Hongaarse intellectuele establishment, een 'Academie' (wel eens 'La Thérésienne' genoemd) opgericht in ... **Brussel**. Inderdaad, waarom Brussel en niet Wenen? Men leze hierover het prachtig *Aedes Academicarum* huldeboek met de uitgebreide en gedetailleerde wordingsgeschiedenis van de Academiën in België (2).

De Brusselse Academie evolueerde naar twee en vervolgens drie uitsluitend Franstalige Academiën (letteren, wetenschappen en geneeskunde). Na de Belgische onafhankelijkheid werd er bij Koninklijk Besluit van 1886 de Nederlandstalige 'Koninklijke Vlaamsche Academie voor Taal en Letteren' (KANTL) opgericht, maar deze laatste besloot, jammer genoeg, zich niet in Brussel maar in Gent te vestigen waar ze nog steeds actief is.

Na een lange tumultueuze voorgeschiedenis van de Vlaamse ontvoogding in de nasleep van de eerste wereldoorlog werden in 1938 in aanwezigheid van koning Leopold III twee bijkomende 'Vlaamsche' Academiën opgericht, met name de *Koninklijke Vlaamsche Academie voor Geneeskunde van België* (KAGB) en de *Koninklijke Vlaamsche Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten* (KVABWK). In de daaropvolgende jaren werd het provincialistisch epitheton 'Vlaamsche' uit de titel verwijderd teneinde de equivalentie met de Franstalige Academiën te onderlijnen.

In de *Verhandelingen van de KAGB* van 1981 (3) wordt de ontstaansgeschiedenis en inauguratie van beide Vlaamse Academiën in Brussel in 1938 in detail beschreven, met o.m. de heftige tegenstand van de Franstalige 'Académie Royale des Sciences' en de 'Académie Royale de Médecine', de straatprotesten in het Warandepark in Brussel in 1937-1938, en de precaire positie van Leopold III wiens abdicatie werd geëist door de Franstaligen omdat hij het oprichten van beide 'Vlaamsche' Academiën had gesteund en in het Paleis der Academiën de plechtige inauguratie ervan had bijgewoond. Het Paleis der Academiën en het Warandepark waren omgeschapen in een staat van beleg. Bij het tienjarig bestaan in 1949, schreef Prof. Jan Haesaert hierover: "Overal zag het wit en zwart van de politiehelmen en moest men ingangskarten en doorgangsbewijzen vertonen en werden alle genodigden met achterdocht bekeken." (4).

Waren er dan geen namen van medestanders bij die ook bij het ontstaan van het VAV hoorden?

Ja zeker! Onder de *dramatis personae* tijdens deze woelige ontstaansgeschiedenis van de twee 'Vlaamsche' Aca-

demiën in Brussel vinden we onder meer: Frans Daels, Leon Elaut (3), Arthur De Groodt, Corneel Heymans, Arn Hendrix, Adriaan Martens, Reimond Speleers, JJ. Bouckaert, Fr.Meeuws, Ralph Robbrecht, Sano, Schamelhout, A.J.J. Van de Velde, Carlos Hooft, Vincent Evrard, Albert Lacquet (eerste Vast secretaris KAGB 1938-1994), De Bruyne, Paul Fredericq (Rector RUG; +1920), Frans Blancquaert, Frans Van Cauwelaert (Voorzitter-stichter 1938 van de KVABWK), Jef Goossenaerts,...

... waaronder sommigen ongetwijfeld al lid waren van het in 1920 opgerichte AVGV (Algemeen Vlaams Geneesheren Verbond), het latere VGV en nadien het huidige VAV.

Veel later werd naast de KAGB (i) en de KVABWK (ii) nog een tweetalige 'Academie voor Overzeese Gebieden' (iii) opgericht wat, samen met de reeds in 1886 opgerichte Gentse 'Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal en Letteren' (KANTL) (iv), en met de drie Franstalige Academiën, nl de 'Académie Royale des Sciences des Lettres et des Beaux Arts de Belgique' (v), de 'Académie Royale de Médecine de Belgique' (vi), en de 'Académie Royale de Langue et de Littérature française de Belgique' (vii), het **totaal aantal wettelijk erkende en door de overheid gefinancierde Academiën in België op zeven brengt**. Hoewel vier ervan samen gehuisvest in het Paleis der Academiën, zijn ze behalve een minimum aan logistiek overleg, volledig van elkaar gescheiden.

Ondanks de oorlogscollaboratie en de repressie nadien van talrijke Academieleden zijn de KAGB en de KVABWK tot op heden en met succes hun rechtmatige plaats in het Paleis der Academiën blijven opeisen. Prof. Albert Lacquet (KUL) bleef Vast Secretaris van de KAGB tot 1994 en werd opgevolgd door Prof. Marc Bogaert (RUG) tot in 2004.

Intussen was de KAGB in 1989 overgedragen van het federale Ministerie van Volksgezondheid naar het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

De bevoegdheid over het *gezondheidsbeleid* en financiering (met o.m. RIZIV) bleef evenwel grotendeels bij de federale overheid. De KAGB behield tot op heden enkel een *adviserende* rol.

In 2003-2004 werd een grondige statutenwijziging doorgevoerd, met invoering van een uiterste leeftijdslimiet van 60j voor toetreding en verplicht ere-lidmaatschap op 75j. De Vast Secretaris met levenslang statuut werd vervangen door een Algemeen Secretaris met een mandaat van 4 jaar en de Voorzitter werd aangesteld voor 4 in plaats van 1 jaar voordien. In 2004 werd ik er de eerste Voorzitter *new style* tot en met 2007.

Na de aanstelling van een eerste vrouwelijk *titelvoerend lid* (pas in 2002!) werd beslist volledig gender-evenwicht te verwezenlijken.

Oei, dat is wel erg laat om aan een vrouwelijke vertegenwoordiging te denken hé? Stemrecht krijgen vrouwen ook pas ...in mijn geboortjaar! Aan wie kwam het eerste eerbetoon dan wel toe?

De eerste vrouw was: Prof Anne De Paepe (RUG), diensthoofd van het Centrum Medische Genetica, later ook de eerste vrouwelijke rector van de Universiteit Gent (2013-2017).

Knap! Groeide er uiteindelijk een toenadering tussen het VAV en de KAGB?

Enkele jaren na mijn voorzitterschap van de KAGB werd ik, samen met u Lieve, uitgenodigd om lid te worden van het VAV bestuur. Er werd gedacht om beide verenigingen, de KAGB en het VAV, met elkaar in contact te brengen. Na een eerste succesvol gemeenschappelijk symposium in 2014 in het Paleis der Academiën bleken na 70 jaar de doelstellingen en interesses, maar vooral de leeftijdsverschillen van de leden tussen beide verenigingen evenwel te ver uiteengelopen om een zinvolle relatie uit te bouwen. Bovendien waren er vanaf hun ontstaan wezenlijke verschillen tussen de opdrachten van beider instellingen.

Het AVGV (1920) werd in het interbellum opgericht als een succesvol, goed georganiseerd, strijdend Vlaams artsensyndicaat, met (in 1938) tussen 900 à 1000 leden, om vooral de persoonlijke, juridische en financiële rechten van de Vlaamse medici te garanderen binnen het toen nog dominant Francofoon Belgisch staatsbestel. Deze oorspronkelijke eis bleef tot op heden ongewijzigd maar is intussen geëvolueerd naar een eis voor een volledig autonome, definitieve en effectieve Vlaamse Gezondheidszorg.

De KAGB (1938) daarentegen werd bij wet opgericht als een zelfstandig Vlaams medisch-wetenschappelijk *adviesorgaan* van de overheid. Het heeft een door wet bepaald beperkt aantal leden door de Minister benoemd. Dat aantal ligt thans vast op 90 Vaste Leden. Het lidmaatschap gebeurt op *voordracht* en wordt, omwille van het prestige, sterk geambieerd onder universitair. De adviesfunctie van de KAGB heeft met de jaren aan invloed gewonnen en inzake gezondheidsproblematiek sterk op het beleid van de overheid doorgewogen.

En Dirk? wat zijn buiten het prof en wetenschapper zijn, zoal uw hobby's, sport en passies? Als gedreven iemand, hebt u er zonder twiifel?

Tweemaal per week (weer-of-geen-weer...) fietsen met de Waarlose veteranen-wielrenners en 1x per week 2-3 uur stappen. Verder, tot voor Corona, nog één keer per jaar skiën...

Buiten de sport ook een fervent muziekliefhebber vernam ik ?

Vooral Barok: 12 jaar (2004-2016) les en examens klavecimbel in conservatorium Mechelen.

Thuis hebben we naast een piano ook een Dulcken klavecimbel en een English Bentside Spinnet.

Mooi ! Boeken ?

Buiten de wetenschappelijke, professionele lees ik zo'n vijftal boeken per jaar ... wetenschapsfilosofie, veel Franse klassiekers (Pléiade), en elk jaar de Nobelprijs literatuur ... En 'Nulla dies sine linea' van Gaius Plinius Secundus major (Plinius de Oude) indachtig, schrijf ik sinds 2007 dagelijks mijn 'linea' ...

Wat een levendige tachtiger ! Nog zaken af te vinken op uw bucket list ?

Ik verveel me niet.

Laatste vraagje : u maakte deel uit van de Raad van Advies van het VAV. Was er een trigger om U Vlaams voelend op te stellen ? Zoals ik bv op de Nationale Bank van België Vlaams voelend werd als allereerste Vlaamse arts aangeworven (in 1978!) en later tevens in Brussel in het federale parlement en natuurlijk ook van thuis uit met véél hoog oplopende politieke discussies aan tafel. Wat was het bij U Dirk? te situeren in Gent misschien ?

Er waren de duistere oorlogsjaren en de harde jaren nadien waarover ik het hier niet wil hebben, behalve om te verwijzen naar enkele beschouwingen van Thucydides uit 'De Peloponnesische Oorlog', 1. 22 . **lineas 2-4** (<https://www.perseus.tufts.edu>; Charles D.Morris, Commentary on Thucydides Book 1, ch 22) over de plicht van historici om bij voorkeur enkel te rapporteren over eigenbeleefde oorlogsgebeurtenissen. Een verre hint naar hedendaagse jonge TV-gretige wijsneuzige Vlaamse historici waaronder sommigen geboren 30-40jaar na WO-II ?

Veel jaren later, in 1960, mocht ik als RUG student geneeskunde in Brussel een 'mededeling' geven op de toenmalige 'Société Belge de Physiologie et Pharmacothérapie' en nadien op de 'Société Belge de Cardiologie'. In beide 'Sociétés' werd toen reeds 'getolereerd' dat de voordrachten ook in het Nederlands mochten worden gehouden, maar de vragen en discussies bleven stevast in het Frans. Mijn leermeester, Prof.Leusen, had me ingefluisterd dat ik gerust in het Nederlands mocht antwoorden...een schokgolf ging door het auditorium maar nadien kwam een wereldautoriteit van de UCL me feliciteren en gaf me groot gelijk. Nadien werd volledige tweetaligheid een feit, maar evolueerde tenslotte progressief naar het huidige eentalig Engels...

Nog later, in 1970, organiseerde ik aan het RUCA een eerste internationaal congres met als voertaal het Engels. Opnieuw een schokgolf in sommige Belgisch academische milieus... waarom niet in het Frans? Het was de tijd na Charles De Gaulle en zijn memorabele reis naar Québec...

Verder dan deze vanzelfsprekende levenshouding reikt mijn zgn Flamingantisme niet. Zoals hoger gesteld waren mijn broers en ikzelf door de omstandigheden reeds lang Vlaamse non-conformistische wereldburgers...

1. *European Perspectives in Cardiology*, *Circulation* 2011, 124: f61-f63.
2. *Aedes Academiæ, De Academiën en hun Paleis*, door H. Hasquin en F. Strauven, Uitg.Lannoo 2010.
3. i) *De Oprichting van de Vlaamse Academiën voor Wetenschappen en voor Geneeskunde in 1938*, door Jan Verhaeghe, in: *De Verhandelingen van de KAGB*, blz 287-317, 1981.
ii) *Voor Vlaamse Academiën*, door Elaut L., in "Wetenschappelijke Tijdingen" 1981.
iii) Prof.dr. Elaut *Eskulaperijen*, Uitg.De Roerdomp, Brecht 1967.
iv) *De Weg naar eigen Academiën, 1772-1938*, uitgegeven door G. Verbeke, Brussel 1983.
4. Citaat uit: *Frans Van Cauwelaert, Hulde aan de Voorzitter-Stichter van de KVABWK*, Uitg.Lannoo 2009
5. *Thucydides, 'The Peloponnesian War', 1. 22 .2-4* (www.perseus.tufts.edu)

Lieve Van Ermen

AAN HET WOORD

Professor Dr. Robrecht Van Hee

Recent werd u opgenomen in de "Raad voor Advies "van het VAV, waarvoor onze felicitaties. Bij die gelegenheid graag een kort interview met als eerste punt een korte voorstelling van uzelf, zowel op persoonlijk als op professioneel gebied.

Bob Van Hee werd geboren te Antwerpen op 26 juni 1943 en deed zijn middelbare studies aan het Koninklijk Atheneum van Berchem.

Hij is auteur van meer dan 450 publicaties, waarvan circa de helft gewijd is aan Medische Geschiedenis. Hij is houder van meerdere nationale en internationale prijzen.

Hij is gehuwd met Christiane Rubens, vader van twee kinderen en grootvader van vijf kleinkinderen.

Hij was respectievelijk ere-gewestpresident van de Orde van den Prince, erevoorzitter van Rotary Club Antwerpen-West, en erevoorzitter van Probus Club Antwerpen-Oost.

Na medische studies aan de Rijksuniversiteit Gent (1960-1967) en het behalen van het ECFMG-certificaat (USA) in 1967, kreeg Bob Van Hee zijn opleiding tot chirurg in Nederland, eerst in Breda (1967-1970) en vervolgens in Nijmegen (1970-1973), alwaar hij in 1973 het doctoraat in de medische wetenschappen behaalde.

Hij werd Professor in de Heelkunde en in de Medische Geschiedenis aan de Universiteit van Antwerpen (1992-2008) en werd diensthoofd van het Academisch Chirurgisch Centrum Stuivenberg (1994-2008). Hij werd voorzitter van de *Koninklijke Kring van Geneesheren van Antwerpen* (1987-1990), van het *Koninklijk Genootschap voor Heelkunde van België* (1994), van de *European Academy of Surgical Sciences* (2009-2012) en van de *Belgische Vereniging voor de Geschiedenis van de Hospitelen en de Zorg* (2006-2013).

Hij was organisator van het *Centennial World Congress of Surgery* van de *International Society of Surgery* te Brussel in augustus 2001.

Hij was hoofdredacteur van het tijdschrift '*Geschiedenis van de Geneeskunde*' (1993 - 2012) en redacteur van de medisch-historische tijdschriften '*Journal of Medical Biography*' (2004 - 2014), '*Geschiedenis van de Geneeskunde en de Gezondheidszorg*' (2012 - heden) en '*Studium*' (2008 - 2014).

Hij was co-organisator van het 37ste Wereldcongres van de '*International Society for the History of Medicine*' te Antwerpen in 1990.

Hij is directeur van het *Instituut voor de Geschiedenis van de Geneeskunde en de Natuurwetenschappen* aan de Universiteit Antwerpen (1997 - heden) en Conservator van het *Lambotte Museum voor de Geschiedenis van de Gezondheidszorg* te Antwerpen (2004-heden).

Als hoogleraar, chirurg en diensthoofd heelkunde hebt u gedurende vele jaren jonge artsen opgeleid. Zag u daarin een verschil over die verschillende jaren?

P.S. Langs de persoonlijke contacten die ik recent had met enkele vrienden van onze zoon arts vernam ik dat uw studenten daar een uitstekend en warm souvenir aan hebben over gehouden!

Al sinds mijn eigen opleiding tot chirurg in Nederland heb ik mij met de opleiding van zorgverstrekkers beziggehouden. In mijn eerste opleidingsjaren chirurgie in Breda gaf ik les anatomie en chirurgie aan leerling-verpleegkundigen. Van zodra ik later chirurg werd in Antwerpen heb ik trouwens dergelijke lessen verdergezet aan het Hoger Instituut voor Verpleegkunde in het Stuivenbergziekenhuis, zowel in de toenmalige A2-, als later in de A1-richting.

Als docent aan de toenmalige Universitaire Instelling Antwerpen (UIA) kon ik vervolgens ook lesgeven aan onze studenten geneeskunde. Ik doceerde het vak Semio-logie der Heelkundige Aandoeningen alsmede Praktijkvakken in de Heelkunde. Het contact met de studenten lag mij toen (en nu nog) nauw aan het hart. Ik heb steeds gepoogd interactief onderwijs te realiseren; daarbij kwam het gebruik van de toenmalige diapositieven erg van pas, zeker in vakken als diagnostiek van heelkundige aandoeningen, als de bespreking van chirurgische technieken en topografische benaderingen. Pas enkele weken geleden heb ik me (gezien de verhuizing van het Lambotte Museum- zie verder) moeten ontdoen van honderden van deze 'oude' dia's).

Vervolgens werd ik door de Faculteit Geneeskunde ook aangesteld als docent in de Medische Geschiedenis, in opvolging van Prof. Herman De Backer (1924-2009). Een reeds lang bestaande passie werd daarmee een universitaire opdracht.

Koningin Mathilde krijgt uitleg van Prof.P.Van Damme over de "ijzeren long": bezit van het Lambotte museum.

Als hoofddocent heb ik beide vakgebieden blijven doceren tot aan mijn pensioengerechtigde leeftijd. Het heeft mij immens veel zelfvoldoening opgeleverd.

Als chirurg heb ik verder tientallen assistenten opgeleid in de heelkunde, zowel in het Stuivenbergziekenhuis, als in het Universitair Ziekenhuis. Net zoals ikzelf in Nederland vele ingrepen onder begeleiding mocht aanleren, heb ik mijn eigen assistenten operaties onder mijn leiding zoveel mogelijk zelf laten uitvoeren. Het was soms spannend voor mij, doch de assistenten beheersten aldus hun vak beter tegen het einde van hun opleiding. Velen van hen zijn hoogleraar geworden aan de UA of elders, of werden hoofden van chirurgische afdelingen in andere ziekenhuizen. Op reünies van oud-assistenten is het met hen altijd plezierig te keuvelen over de 'tijd van toen'.

Vanwaar komt uw interesse in de geschiedenis van de geneeskunde en wie is uw "favoriete vriend" onder de vele artsen die u hebt geanalyseerd.

Mijn interesse in de Medische Geschiedenis bestaat reeds zeer lang. Al van tijdens mijn artsenstudie in Gent las ik over de 'grote medische figuren' uit het verleden. Deze interesse kreeg een enorme 'boost' tijdens mijn heelkundige opleiding aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Toenmalig professor Daan de Moulin (1919-2002), hoogleraar Chirurgie en Medische Geschiedenis, was een erudiet en begeistert man, die mij zijn passie voor de Geschiedenis van de Geneeskunde heeft overgedragen, ik pleeg vaak te zeggen, 'als een virus'!

Van zodra ik na mijn legerdienst in Antwerpen te werk werd gesteld, kon ik mij in mijn vrije tijd aan dit 'vakgebied' wijden. En inderdaad, het betreft een echt

vakgebied, waar onderzoek en kennisgeving een fundamenteel bestanddeel van uitmaken. Wel diende ik mij als beta-wetenschapper de specifieke historische benadering van dit vakgebied eigen te maken. Het resulteerde na vele publicaties in de reeds vernoemde aanstelling als docent in dit vakgebied aan de UA.

Ik sloot aan bij vele medisch-historische verenigingen, allereerst bij de Antwerpse Nonnius-vereniging, gesticht door Dr. Jean-Pierre Tricot (°1947), kort nadien bij de Belgische Vereniging voor Medische Geschiedenis, alsmede bij de International Society of History of Medicine, waar ik penningmeester van werd, alsook co-organisator van het Internationaal Congres in 1990 in Antwerpen. Het werd de aanleiding tot mijn eerste 'groot' medisch-historisch boek: 'In de voetsporen van Yperman. Heelkunde in Vlaanderen door de eeuwen heen'.

Progressief ging ik me meer en meer toelagen op de medische geschiedenis van de 'Gouden' 16de eeuw. De figuur van Vesalius heeft me dan ook steeds gefascineerd en werd mijn 'favoriete vriend'. Ik deed opzoekingswerk niet alleen naar zijn anatomische verwezenlijkingen (zijn 'Fabrica' wordt aanzien als het belangrijkste medische boek aller tijden!), doch meer nog naar zijn chirurgische activiteiten. Het resulteerde na vele artikelen uiteindelijk in 2004 in mijn TV-presentatie van Vesalius voor de verkiezing van 'De Grootste Belg' (Vesalius werd zesde!) en in de mede-organisatie van de vier sedert 2014 gehouden internationale Triënnales over Vesalius in Zakynthos en Antwerpen.

Maar ook de medische geschiedenis van Antwerpen zelf heeft mij steeds geboeid. Uiteraard stond de ziekenzorg en het medisch onderwijs centraal. De zorgverlening in het Stuivenbergziekenhuis en het St. Elisabethgasthuis werd onderwerp van mijn onderzoek en van meerdere publicaties. De figuur van Albin Lambotte (1866-1955) als wereldberoemd uitvinder van de technieken van osteosynthese werd mijn tweede 'favoriete' medicus. Zijn operatieve verwezenlijkingen maakten van Antwerpen en het Stuivenbergziekenhuis in het bijzonder, de oorsprongplaats van de heelkundige orthopedie; ze zijn verantwoordelijk voor de wereldfaam die Antwerpen in dit vakgebied heeft genoten, en overigens tot op heden, zeker bij sportlui, is blijven bestaan.

Kan u enkele mijlpalen vermelden in de evolutie van de discipline -heelkunde- gedurende uw carrière.

Het is onmiskenbaar dat de heelkunde een enorme evolutie heeft gekend in het laatste kwart van de 20ste eeuw. Men heeft deze ontwikkeling 'de derde revolutie' in de chirurgie genoemd (na de eerste in de 16de eeuw, ontstaan a.g.v. de nieuwe Vesaliaanse anatomie, en de tweede in de late 19de eeuw a.g.v. de introductie van de anesthesie).

Van deze 'revolutie' heb ik zelf meerdere bouwstenen meegemaakt:

In de eerste plaats kwam met de ontwikkeling van de kunstner de transplantatieheelkunde als nieuwe chirurgievorm tot volle ontplooiing: het vervangen van organen (i.p.v. het uitsluitend verwijderen ervan) werd mijn belangrijkste onderwerp voor mijn doctoraatsthesis en voor mijn latere realisaties in de nier- en pancreastransplantaties in het UZA.

In de tweede plaats heeft de ontwikkeling van de heelkundige vorm van endoscopie een boost gegeven aan de sub-specialismen van de urologie (cystoscopie; TUR's, enz.), de orthopedie (arthroscopie, enz.), de gynaecologie (sterilisaties enz.) en de gastro-intestinale heelkunde (appendectomieën, enz.). Vervolgens werd deze endoscopische heelkunde gekoppeld aan één der belangrijkste ontdekkingen van de 20ste eeuw, m.n. de computerisatie en de chiptechnologie. Het tijdperk van de 'open' heelkunde maakte progressief plaats voor de 'minimal invasive surgery', die nu in de meeste takken van de heelkunde een preponderante plaats heeft ingenomen.

Vervolgens hebben ook vele andere belangrijke chirurgische ontwikkelingen plaats gevonden: de 'open-hart'-chirurgie, die door de coronaire bypassheelkunde het aantal fatale infarcten aanzienlijk reduceerde; de vaatheelkunde die middels protheses en ballondilataties ischemische weefselaandoeningen en lidmaatgangreen konden voorkómen; de hersenchirurgie die middels precieze lokalisatietechnieken schadelijke nevenwerkingen kon terugdringen, enz. enz., te veel om op te sommen. Uiteraard hebben daarbij evenzeer ontwikkelingen in andere disciplines een buitengewoon belangrijke rol gespeeld, niet het minst de medische beeldvorming en de moleculaire biologie.

Pr Van Hee met assistenten Inez Rodrigus en Dirk Ysebaert in het UZA

Zoals gezegd heb ik vele van deze evoluties persoonlijk meegemaakt en in Antwerpen actief helpen ontwikkelen, in het bijzonder de laparoscopische en de transplantatiechirurgie. Zo kon ik de eerste pancreastransplantatie in Vlaanderen in het UZA uitvoeren.

Ik kijk dan ook met een dankbaar gevoel en zelfs met enige verbazing terug op deze wonderlijke chirurgische ontwikkelingen tijdens mijn carrière.

Mogen wij ook iets vragen rond de opleiding van onze aankomende artsen! Wordt het klinisch onderzoek-voelen door palpatie, luisteren met een stethoscoop, kijken met eigen ogen-niet te veel verwaarloosd? Ik weet dat ik oubollig voorkom door die vraag te stellen, maar stel ze toch!

De afgelopen jaren werden getekend door herhaalde wijzigingen in het opleidingscurriculum van artsen. Bovenop en in de plaats van voornamelijk kennisverwerving, waar Vlaanderen in de Westerse wereld overigens voor bekend stond (zeker in vergelijking met Nederland), werden allerhande vernieuwingen in het curriculum ingevoerd. Deze hebben een meer geïndividualiseerd en praktisch georiënteerd onderwijspatroon met zich meegebracht, dat beter aansluiting moest vinden met onze toenemend gepersonaliseerde en materialistische leefomgeving. Gezien onze socio-economische democratie progressief een meer gestructureerde (politieke) sturing van de gezondheidszorg op zich nam, diende ook de medische opleiding daartoe voor te bereiden. De invoering van zorgpaden, de toenemende samenwerking en integratie van medische huisartspraktijken maar evenzeer van ziekenhuisdiensten, de vervrouwelijking van het artsenberoep, de door een stelselmatige vergrijzing van de bevolking toenemend aandeel van ouderen- en mentale zorg, enz. enz., dienden geschraagd te worden door aanpassingen in het opleidingssysteem. De vele zich snel opvolgende curriculumwijzigingen hebben daar (ten dele) een antwoord op geboden. Technologische ontwikkelingen, niet het minst de informatisering, hebben daarbij geholpen. Ook de noodzakelijke aandacht voor de levenswereld van de patiënt kreeg alsmaar meer aandacht, de introductie van nieuwe vakgebieden werd alsmaar duidelijker (zo was in mijn studietijd nog geen sprake van virussen!), de uitgebreide nieuwe chirurgische mogelijkheden leidde tot aparte cursussen, enz. enz. Het vroegere medisch onderzoek met auscultatie, palpatie en rectaal toucher heeft langzaam plaats gemaakt voor een schat aan informatie op het computerscherm van de arts, die tot diagnose en vervolgbehandeling moet leiden. Het heeft een gewijzigde vorm van onderwijs teweeggebracht, waardoor afgestudeerde artsen beter voorbereid moeten worden op de taken of specialisaties die zij wensen uit te voeren. Daarbij zal in het curriculum niet alleen online-onderwijs de oplossing van de toekomst zijn, praktische lessen en rechtstreeks in vivo

Bob Van Hee met enkele bezoekers in het Lambotte museum

re communicatie, andere communicatie? Wij vernemen het graag.

Kan het VAV in de huidige turbulente tijden van medische ontwikkeling een rol spelen van betekenis? Ik denk persoonlijk van wel. De (politieke) overheden die het onderwijs en het werkveld sturen, hebben input nodig van onze Vlaamse artsen, en dat kan het best via een vertegenwoordigend orgaan, dat in staat is en bereid is de klemtonen te plaatsen, die de Vlaamse patiënt in zijn zorgbehoefte nodig heeft: equivalente verdeling van budgetten over de landsdelen, integratie van de budgetten voor preventieve en curatieve zorg, equivalente zorgbesteding voor lichamelijke en geestelijke aandoeningen, een eerlijke numerieke verdeling van opleidingsmogelijkheden voor artsen in het noorden en zuiden van ons land, enz. Een representatief orgaan als het VAV kan de Vlaamse (en Belgische) overheden mee sturen en adviseren, niet alleen in budgettaire aangelegenheden, doch evenzeer in de inhoudelijke doelstellingen van de zorg zelf: welke innovaties dienen voorrang te krijgen? welke budgetten moeten waaraan toegekend worden, dient de behandeling van zeldzame ziekten minder of meer betoelaagd te worden? moeten ziekenhuizen verder blijven fusioneren of juist niet?, enz. enz.

Vele vragen waar niet alleen de bevolking of haar bestuurders, maar ook en juist de artsen zelf zich moeten over uitspreken. En daarbij dienen juist de jonge practici hun stem te laten horen, zodat zij kunnen richting geven aan de behoeften en de vormen van zorg, die zij aan hun patiënten willen toedienen. Niet alleen bij artsen van syndicaten, niet alleen in LOK-groepen of lokale kringen, doch precies bij het VAV kan een grote groep van tot nu 'zwijgende' artsen een kanaal vinden, om haar Vlaamse en rechtmatige verzuchtingen te uiten en tot daadkracht om te zetten.

Mijns inziens blijft er dan ook (net als vroeger) een grote toekomst voor het VAV weggelegd.

Dank Bob voor uw antwoorden en jarenlange sympathie voor het Vlaams Artsenverbond.

Frank J Goes-hoofdredacteur Periodiek.

contact tussen opleider, student en patiënt zijn essentieel om ervaring en kennis op te doen.

In de afgelopen jaren kwamen in het curriculum de meer filosofische beschouwing en benadering van onze zorg in de verdrukking. De opleiding, gewijd aan logisch medisch denken, aan medische filosofie, aan figuren in de zorg die ons medisch denken hebben beïnvloed, is enkele decennialang onderbelicht gebleven in ons onderwijs. Gelukkig zie ik daar nu langzaam kentering in komen, en leren onze studenten filosofische en historische grondslagen van ons vak (opnieuw) ontdekken. Het nut van musea met medisch historisch patrimonium mag hierbij niet uit het oog worden verloren: het bezoek aan dergelijke musea kan bijdragen tot een beter begrip van onze hedendaagse behandelingstechnieken¹.

Om af te sluiten enkele praktische vragen: Hebt u suggesties om onze jonge artsen meer te betrekken bij de werking van het Vlaams Artsenverbond?

Wij als Vlaams Artsenverbond werken ook- en eigenlijk meestal- aan praktische zaken; ijveren om de onredelijke verdeling van het aantal artsen qua toelatingsproef weg te werken en om onze Vlaamse artsen recht te geven op een efficiënte verdeling van het budget van de Gezondheidszorg. Toch is de interesse van de jonge artsen voor die werking ondermaats. Hoe kunnen wij dat verbeteren-bete-

POLITIEKE ACTUALITEIT

DE FEDERALE REGERING

Kristof Calvo herinnerde aan eerdere positieve prestaties van de federale regering, zoals bij de coronapandemie, de koopkracht en de energiecrisis (1), doch de laatste maanden boekte zij ook enkele successen: de terugkeer van Olivier Vandecasteele en het akkoord met Engie.

Op 24 februari 2022 werd de voormalige humanitaire werker Vandecasteele gearresteerd tijdens een etentje bij vrienden in Teheran, doch de dag nadien wist de Belgische regering al dat de beschuldiging van spionage onzin was. Op 26 mei ll. slaagde de Belgische regering erin om hem uit de gevangenis te krijgen in ruil tegen een in België veroordeelde terrorist, wat in ons land verontwaardiging verwekte (2).

Op 23 juni ll. bereikte Alexander De Croo een miljardendeal over de factuur van de kernuitstap met de ceo van Engie, Catherine Mac Gregor. Engie legt eenmalig 15 miljard euro op tafel voor de berging van het nucleaire afval. In ruil daarvoor krijgt België tien jaar lang extra nucleaire stroom via het heropstarten van de kerncentrales Doel 4 en Tihange 3 in de winter van 2025 (3). Op 22 juli meldde Wim Van de Velden dat de raad van bestuur van Engie Electrabel zijn fiat heeft gegeven aan het akkoord met de federale regering (4). Korneel Delbeke reageerde: "De levensduurverlenging van de twee jongste kernreactoren neemt even de druk van de ketel, maar zal niet volstaan om onze stroombevoorrading op langere termijn te verzekeren (5). Isabel Albers staat op dezelfde golflengte: "Rijkelijk laat, en rijkelijk weinig (twee centrales voor amper tien jaar). Maar bon, er is een akkoord en dat is beter dan helemaal geen akkoord." (6) Rik Van Cauwelaert voegt er aan toe: "De financiële gevolgen van de overeenkomst die het land en de regeringen voor de komende jaren engageert, zijn onduidelijk." (7)

Doch hoe verliepen de pensioenhervorming en de fiscale hervorming?

De federale regering raakte het in de nacht van 9 op 10 juli ll. eens over de pensioenhervorming die de pensioenkosten tegen 2070 met 0,2 % van het bruto binnenlands product moet verlagen. De regering moest dringend tot een pensioenhervorming komen omdat het uitblijven van een verlaging van de pensioenkosten de uitbetaling van

Europese relancemiddelen in de weg stond. In de pensioenhervorming staan zowel maatregelen die de overheid geld opleveren (ambtenarenpensioen stijgt minder, aanvullende pensioenen zwaarder belast en schrapping hoger minimumpensioen en loonplafond) als maatregelen die geld kosten (pensioenbonus voor langer werkenden met vervroegd pensioen, uitbreiding van gelijkgestelde periodes voor toegang minimumpensioen) (8). Het minimumpensioen werd al in het beging van de legislatuur opgetrokken, waardoor de PS haar trofee reeds binnen had (9). Applaus voor de pensioenhervorming in de Pers was karig. "Goede richting, kleine stapjes" was de commentaar van Bart Haeck (10). Tibert Blommaert: "Pensioendeal is druppel op een hete plaat." (11). Dieter Dujardin: "Vivaldi drukt vergrijzingskosten met amper miljard." (12) Pensioendeskundige Philip Neyt: "De pensioenhervorming die de federale regering maandag aankondigde, kun je bezwaarlijk een hervorming noemen." (13) Lukas Vander Taelen: "Een lauwe pensioenhervorming die er eigenlijk geen is, wordt triomfantelijk voorgesteld als een nooit geziene doorbraak." (14)

Over de geplande fiscale hervorming kunnen we korter zijn.

Mark Delanote, professor fiscaal recht, die in opdracht van de minister van Financiën de blauwdruk van de fiscale hervorming schreef, vat het zo samen: "Ongeveer een jaar geleden is minister van Financiën Vincent Van Peteghem naar buiten getreden met zijn blauwdruk voor een fiscale hervorming. De federale regering heeft daarop een poging ondernomen om een stuk daarvan nog tijdens deze legislatuur in te voeren. Politieke discussies hebben dat evenwel onmogelijk gemaakt." (15) De fiscale hervorming is dus dood. Alain Mouton gaf als commentaar dat de fiscale hervorming al in juni dood en begaven was, toen minister-president Elio Di Rupo liet weten dat hij een verlaging van de personenbelasting niet zag zitten: aangezien de regio's opcentiemen hebben op die personenbelasting, zou elke verlaging hun namelijk honderden miljoenen euro's kosten. Bovendien kwam de fiscale hervorming er niet, zo gaat Mouton verder, omdat de federale regering geen aandacht heeft voor de verminderde concurrentiekracht van onze bedrijven met het buitenland, die via een fiscale hervorming zou kunnen hersteld worden (16).

Regeren heeft ook een kostprijs.

Op vraag van de federale regering heeft het Monito-

Rode Kruis Vlaanderen

ONZE HOOFDSPONSOR

ringcomité een actualisatie gemaakt van de budgettaire toestand van 2023 voor entiteit I (die de federale overheid en de sociale zekerheid omvat) en entiteit II (die de Gemeenschappen, Gewesten en lokale overheden omvat). Er werd ook een raming gemaakt voor de jaren 2024 tot 2028. De vaststellingen op basis van de ramingen voor het jaar 2023 zijn:

- Begrotingstekort voor Entiteit I: 3,6 % van het bbp of 20,5 miljard euro;
- Begrotingstekort voor de Gezamenlijke Overheid: 4,8 % van het bbp of 27,4 miljard euro;
- Schuldgraad voor de Gezamenlijke Overheid: 106,4 % van het bbp. (17)

Bovendien staat vooral de federale regering voor meerdere budgettaire uitdagingen tijdens de volgende legislatuur: o.a. de vergrijzingsfactuur (7,5 miljard euro), de toenemende rentelasten (5,8 miljard euro) en de toenemende defensie-uitgaven (4,6 miljard euro) (18).

DE VLAAMSE REGERING

Tijdens de coronapandemie presteerde Vlaanderen goed voor de vaccinaties. Volgens de cijfers van Sciensano op 13.02.22 over volledig gevaccineerden in de totale bevolking haalde Vlaanderen een score van 83 %, Wallonië 72,8 % en Brussel 60,6 % (zie Periodiek jan-jun 2022, p. 15).

De Vlaamse regering hecht veel belang aan werk voor haar bevolking. Daarvan getuigen de gewestelijke cijfers over de werkgelegenheidsgraad en de werkloosheidsgraad in 2023.

Werkgelegenheidsgraad 2023 bij 20 – 64 jarigen

Vlaams Gewest	77,3 %
Waals Gewest	65,0 %
Brussels Hoofdsted. G.	66,0 %

Het Vlaams Gewest heeft de hoogste werkgelegenheidsgraad.

Werkloosheidsgraad 2023 bij 15 – 64 jarigen

Vlaams Gewest	3,1 %
Waals Gewest	8,8 %
Brussels Hoofdsted. G.	11,4 %

Het Vlaams Gewest heeft de laagste werkloosheidsgraad (19). Recent maakte het Vlaamse export- en investeringsagentschap FIT, dat buitenlandse investeringen moet aantrekken, de balans op van het Vlaamse startuplandschap. Durfkapitaalfondsen pompten in 2022 samen 744 mil-

joen euro in Vlaamse startups. Vlaanderen telt ongeveer 2.500 startups, goed voor een totale waarde van bijna 36 miljard euro (20).

Het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) heeft dit jaar in Melle 8.000 vierkante meter nieuwe proefvelden aangelegd om na te gaan hoe planten, bij middel van ondergrondse elektroden, op langdurige droogte reageren. De bedoeling is o.a. nieuwe sojarassen te kweken die droogtebestendig zijn. Vlaanderen gaf daarvoor 1,5 miljoen subsidies. De proefvelden zijn een aanvulling op de hightechserres die het Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB) in Nevele runt (21).

In de eerste week van juli ll. engageerden de Vlaamse regering (minister-president Jan Jambon) en de Europese Commissie (Ursula von der Leyen) zich om elk tot 750 miljoen euro vrij te maken voor het Leuvense Imec. Dat moet het onderzoekscentrum rugwind geven om zijn wereldleiderschap in chiptechnologie uit te bouwen en mee garanderen dat Europa in de toekomst voldoende chips kan ontwikkelen en produceren om zo minder afhankelijk te worden van China. Het geld is nodig om een nieuwe 'cleanroom' te bouwen, een stofvrij labo vrij van trillingen, met een constante temperatuur en luchtvochtigheid, waar ultra kleine chips kunnen worden ontwikkeld (22, 23)

Het Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB) wil samen met andere investeerders 500 miljoen tot 1 miljard euro bijeenbrengen om universitair onderzoek om te zetten in biotech-startups, zoals het reeds deed met de financiering van Argenz, het grootste biotech-succes van ons land. Argenz produceerde reeds een eerste beloftevol medicijn Vyvgart, werkzaam bij myasthenia gravis en mogelijk ook bij chronische inflammatoire demyeliniserende polyneuropathie (CIDP). Het is een manier om lokale bedrijven in Belgische handen te houden (24, 25).

Drie problemen zijn nog niet helemaal opgelost: de pfas-vervuiling, de stikstofvervuiling en het Vlaams onderwijs.

De webstek van de Vlaamse overheid over pfas is bereikbaar op <https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling>. Het uitgangspunt was de pfas-vervuiling door 3M in Zwijndrecht, doch snel bleek dat die vervuiling ook elders in Vlaanderen bestond. Minister Zuhail Demir stelde Prof. Karl Vrancken aan als opdrachthouder om de aanpak te coördineren en het Vlaams Parlement richtte een onderzoekcommissie op. Op de webstek worden besproken: PFAS als verzamelnaam van meer dan 6.000 chemische stoffen, de verspreiding in het milieu, de opname van pfas door de mens (voedsel, vervuild drinkwater, stof), de gezondheidsrisico's (beperking of ontregeling van de immuniteit, verstoring van de hormoonbalans en van de leverfunctie) en de te nemen maatregelen. Op 10 september 2021 stelde Prof. Vrancken een eerste tussentijds rapport voor over de aanpak van de pfas-problematiek en

op 29 maart 2022 volgde een tweede tussentijds rapport met een onderzoeksverslag (over voeding, drinkwater, bloedonderzoek in Zwijndrecht, stofmetingen, reinigings- en saneringstechnieken voor de bodem, en scenarioberekeningen voor blootstelling aan pfas) en een expertenverslag met de aanpak van pfas op middellange termijn (26).

Recent werden meerdere nieuwe pfas-sites in Vlaanderen opgelijst (27, 28, 29).

Op basis van het stikstofakkoord van de Vlaamse regeringspartners in maart ll. stelde minister Zuhail Demir een stikstofdecreet op om de stikstofneerslag terug te dringen. Doch minister Jo Brouns gaf op de laatste ministerraad vóór het zomerreces (14 juli ll.) zijn fiat niet omdat het milieueffectenonderzoek over twee voor CD&V cruciale toegevingen nog niet was opgestart. Daarop legde minister Demir op 17 juli met twee ministeriële besluiten de boeren strengere stikstofregels op en joeg ze coalitiepartner CD&V in de gordijnen (30).

Op 20 juli vernietigde de Raad voor Vergunningsbetwistingen de omgevingsvergunning voor de ethaankraker, die het chemiebedrijf Ineos in de haven van Antwerpen wil bouwen, met een dubbele boodschap: Ineos moet aan de vergunningsaanvraag een 'passende beoordeling' (dat de stikstofuitstoot geen schade zou berokkenen aan beschermde natuur) toevoegen en de ministeriële instructies die Demir uitvaardigde zijn ontoereikend; de Raad voor Vergunningsbetwistingen legt zo de werken van Ineos stil en geeft Vlaanderen zes maanden respijt (31, 32, 33).

Om vaart te maken dienden twee partijvoorzitters van de meerderheid, Bart De Wever en Tom Ongena, samen met hun fractieleiders in de laatste week van juli in het Vlaams Parlement een voorstel van stikstofdecreet in. Dat moet het mogelijk maken snel een advies van de Raad van State te vragen. CD&V werd op de hoogte gehouden, doch wacht op het vermelde milieueffectenrapport. Er zijn geen bruggen met de CD&V opgeblazen, Jan Jambon neemt de leiding van het stikstofdossier van Zuhail Demir over en haar stikstofinstructie wordt ingetrokken (34, 35).

Kris Van Hamme wijst er op dat minister Demir in andere dossiers, zoals de West-Vlaamse hoogspanningslijn Ventilus, de betaling van schadevergoeding door 3M, en het terug op gang duwen van de Oosterweelwerf, er wel in slaagde bondgenoten te vinden (36).

In het voorstel van stikstofdecreet staan verschillende stikstofdrempels naargelang het gaat om de industrie (drempelwaarde van 1 %) of de landbouw (drempelwaarde van 0,025 %) (37).

Isabel Albers schrijft: "Alleen groei, groei, groei zal ons redden. Niet eender welke groei. Wel een die kiest voor

vergroening. En een groene economie met plaats voor een properder industrie, landbouw en agro-industrie." (38) Alain Mouton voegt er aan toe: "Ga voor hoogwaardige industrie." (39)

Hopelijk slaagt minister-president Jan Jambon erin om het vertrouwen binnen zijn regering te herstellen en om het stikstofdossier tot een goed einde te brengen.

De malaise in het lager en secundair Vlaams onderwijs dateert niet van gisteren.

Reeds na 2006 begon de daling van Vlaanderen in het internationaal onderzoek PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) inzake het niveau van begrijpend lezen in het 4de leerjaar (40). En reeds in 2013 ondervroeg Knack 1.004 leerkrachten over de problemen van het Vlaams onderwijs, met als resultaat 10 klachten: te veel administratie, hervormingszucht van de overheid, toegenomen aantal leerlingen met zorgnoden, beslissingen die gecontesteerd worden door ouders, dalende waardering door de samenleving, te beperkte middelen voor gebouwen en onderhoud, te beperkte werkmiddelen, gebrek aan inspraak bij veranderingen, toename van anderstalige kinderen en te grote klassen (41). Een zo zwaar geladen tanker keren zal tijd vragen. Onderwijsexpert Prof. Dirk Van Damme pleit voor een "modern progressief onderwijs-denken dat emancipatie, excellentie en eerlijke kansen centraal zet." Hij stelt ook dat "niet iedereen evenveel potentieel heeft en dat verschillen goed zijn": "niet iedereen moet in het aso blijven of hogere studies doen." (42) Dat wordt een werk van lange adem.

Dat de huidige malaise gepaard gaat met een lerarentekort is niet verwonderlijk. Om daaraan te verhelpen keurde de Vlaamse regering op 3 december 2021 een pakket maatregelen goed, o.a.: meer zij-instromers kunnen meer ancienniteit meenemen voor meer vakken, masters met een pedagogisch bekwaamheidsbewijs kunnen aangesteld en benoemd worden in het basisonderwijs met de verloning van een bachelor, leerkrachten krijgen extra loon voor extra uren lesgeven bovenop hun gewone lesopdracht, gepensioneerde leerkrachten die nog enkele uren willen lesgeven mogen hiervoor fiscaal niet gestraft worden (43). Bovendien heeft het Vlaams Parlement recent een nieuw pakket maatregelen goedgekeurd dat ingaat op 1 september a.s. om het lerarentekort te verhelpen: invoer van gastleraren, van een adjunct-directeur in het basisonderwijs en van 'leraars-specialisten' (44).

Volgens de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV) zal de Vlaamse begroting in 2023 een tekort van 3,12 miljard euro hebben.

Eveneens volgens de SERV bedraagt de Vlaamse schuld dit jaar 39,26 miljard euro, dat is een schuld ratio van 69,2 % (45).

VARIA

- In vorig nummer van Periodiek schreven we dat de Brusselse minister-president Rudi Vervoort pleitte voor de afschaffing van de gemeenschapscommissies bevoegd voor onderwijs en cultuur. Het zou een ramp zijn voor beide bevoegdheden verschoven te worden naar het gewestelijk niveau, waar Franstaligen in de meerderheid zijn. Nu blijkt dat ook minister Sven Gatz samen met minister Alexia Bertrand pleit voor de integratie van de gemeenschapscommissies op gewestelijk niveau (46, 47). Boer, let op uw ganzen!
- Aanwervingen in Brusselse lokale besturen moeten conform zijn met de taalwetgeving. Benoemingen die niet in overeenstemming zijn met de tweetaligheidsvereisten mogen geschorst worden door vicegouverneur Jozef Ostyn, doch de uiteindelijke ondertekening is de taak van twee Brusselse ministers, een Nederlandstalige en een Franstalige, wat in de regel niet gebeurt. Daardoor vervalt de schorsing en blijft alles bij het oude. De keuze om van de correcte toepassing van de taalwetgeving een politiek punt te maken ligt in Vlaanderen (48).
- Vlaanderen vergrijsst snel zoals blijkt uit cijfers van Statistiek Vlaanderen: al 21 % van de bevolking is 65-plusser. In Wallonië is dat 19,2 % en in Brussel 13 % (49).
- In februari 2023 telde België 156.897 leefloners volgens de overheidsdienst Maatschappelijke Integratie. 46 % woont in Wallonië, Brussel telt 29 % van de leefloners en Vlaanderen 25 %. Of anders uitgedrukt: in Brussel ontvangt 3,61 % van de inwoners een leefloon, in Wallonië is dat 1,99 % en in Vlaanderen slechts 0,57 %. In Vlaanderen staat de activering van leefloners hoog op de agenda (50, 51, 52).
- De federale regering trok in 2022 607 miljoen euro uit voor de Vlaamse politiezones of 90,7 euro per inwoner. Wallonië ontving 448,7 miljoen euro of 122,64 euro per inwoner. Brussel ontving 171,8 miljoen euro of 141,1 euro per inwoner. Dat blijkt uit cijfers die Kamerlid Ortwin Depoortere opvroeg bij minister Annelies Verlinden. Zij wil het financieringsmodel herbekijken (53, 54).
- In juli ll. onderhandelden Europees Commissievoorzitter Ursula von der Leyen, de Nederlandse minister-president Mark Rutte en de Italiaanse premier Giorgia Meloni een pact met de Tunesische president Kais Saied (55). : Migranten die weinig kans maken op erkenning als vluchteling of aankomen zonder identiteitsdocumenten moeten in speciale asielcentra aan de buitengrenzen een versnelde asielprocedure van 12 weken doorlopen. Migranten zonder asielrecht mogen voortaan worden teruggestuurd naar een veilig land waar ze op doorreis hebben verbleven (56). Terwijl Europa met Tunesië onderhandelde, deporteerde Tunesië 1.200 migranten naar de grenzen met Libië en Algerije om ze achter te laten in de woestijn: 800 zijn vermist en minstens 36 zijn van ontbering omgekomen (57). Dat is voor het VAV onaanvaardbaar.

- Enkele recente citaten die pleiten voor een Vlaams gezondheidsbeleid, sommige als reactie op de toegelaten VAV-missie.
  - Minister-president Jan Jambon vraagt een “structurele omwenteling” in plaats van “gewriemel in de marge”: “Dat wil zeggen de resolute toewijzing aan de deelstaten van de hele gezondheidszorg, het volledige arbeids- en tewerkstellingsbeleid ...” (58).
  - Minister Hilde Crevits: “Wij willen minstens de domeinen arbeidsmarkt en gezondheidszorg helemaal overhevelen. Het is tijd om het zwaartepunt écht te verleggen naar de deelstaten.” (59)
  - Minister Jo Brouns: “Als we op de limieten van dit land botsen, moeten we elkaar vinden. Zowel voor gezondheidszorg als voor arbeidsmarkt moeten we ver gaan in een regionalisering.” (60)
  - Tom Van Grieken: “U mag erop rekenen dat we samen met jullie blijven ijveren voor een autonome Vlaamse gezondheidszorg, want inderdaad: dat zou een grote stap voorwaarts zijn in de richting van een kwalitatieve en efficiënte gezondheidszorg.” (61)
  - Wim Van de Velden stelt vast dat de bevolking in Vlaanderen ouder is dan die in Wallonië en schrijft: “Het is ook hét argument om Vlaanderen een zorg op maat van de oudere Vlamingen te laten uittekenen, een zorg die dicht bij de patiënt staat.” (62)
  - Wannes Neukermans: “De vergrijzing en de sterk verschillende regionale voorkeuren en noden doen vermoeden dat de gezondheidszorg beter een Vlaamse en Waalse bevoegdheid zou zijn.” (63)
- Begin deze eeuw waren in ons land slechts 4 % dokters in het buitenland opgeleid, vandaag zijn er dat al 14 %. Voor het eerst zijn er in België meer dan 10.000 buitenlandse artsen actief: 1.620 uit Frankrijk, 1.590 uit Nederland en 1.558 uit Roemenië, ook uit andere Oost- en Zuid-Europese landen evenals uit Congo en Libanon. Velen kennen geen Nederlands met de gekende gevolgen voor de communicatie met patiënten. Jeroen van den Brandt, voorzitter van Domus Medica, wil dat de buitenlandse artsen verplicht worden tot een taaltest en dat er meer Europese regulering komt om over de kwaliteit van ons zorgsysteem te waken. Prof. Dirk De Vroey (VUB) pleit voor een taaltest voor buitenlandse artsen en bovendien voor het optrekken van de quota voor Belgische studenten geneeskunde. BVAS steunt eveneens de vraag om taaltesten (64, 65). Prof. medisch recht KU Leuven Herman Nys oordeelt dat patiënten het recht hebben te worden behandeld in een taal die ze kennen doch dat er, op een beperkte uitzondering na, in België geen wettelijke bepalingen bestaan in verband met de kennis van en/of het gebruik van het Nederlands (of één van de andere landstalen) door een arts in de relatie met een patiënt (66). Minister Frank Vandenbroucke beloofde die leemte te zullen opvullen (67). Daarnaast meldt de Vlaamse tandartsbond dat er bij Roemeense tandartsen verschillende inbreuken

zijn vastgesteld die wijzen op fraude door privéscholen in Roemenië (68). Na contact met de Roemeense autoriteiten verklaarde minister Vandenbroucke aan oplossingen te werken om de kwaliteit en de echtheid van tandartsdiploma's te garanderen (69).

Eric Ponette, 29.08.23

Referenties

1. Peter De Lobel en Christof Vanschoubroek: Interview met Kristof Calvo, De Standaard 27.05.23
2. Stijn Cools en Kubra Mayda: De lange weg van de isolatiecel naar het tarmac van Melsbroek, De Standaard 27.05.23
3. Jan-Frederik Abbeeloos: Het onverwachte zomerrapport van de Vivaldi-regering, De Standaard 15.07.23
4. Wim Van de Velden: Engie keurt doorstart kerncentrales in 2025 goed, De Tijd 22.07.23
5. Korneel Delbeke: Verlenging kerncentrales vangt opmars elektrische auto's niet op, De Standaard 30.06.23
6. Isabel Albers: De zelfmoord van het politieke centrum, De Tijd 01.07.23
7. Rik Van Cauwelaert: Een serviele meerderheid, De Tijd 01.07.23
8. Peter Van Maldegem: Wat betekent de pensioenhervorming voor u? De Tijd 11.07.23
9. Wim Van de Velden en Dieter Dujardin: Het pensioenakkoord dat de Croo en Magnette nodig hebben, De Tijd 11.07.23
10. Bart Haec: Goede richting, kleine stapjes, De Tijd 11.07.23
11. Tibert Blommaert: Pensioendeal is druppel op een hete plaat, De Standaard 12.07.23
12. Dieter Dujardin: Vivaldi drukt vergrijzingskosten met amper miljard, De Tijd 11.07.23
13. Patrick Claerhout: Deskundige Philip Neyt over het pensioenakkoord, Trends 13.07.23
14. Lucas Vander Taelen: Van Vivaldi en Mozart, De Tijd 19.07.23
15. Mark Delanote: De fiscale hervorming is dood. Leve de fiscale hervorming, De Tijd 20.07.23
16. Alain Mouton: Beleidspartijen voeden antipolitiek, Trends 27.07.23
17. FOD Beleid en Ondersteuning: Budgettaire toestand België: actualisatie voor 2023 en meerjarenraming voor 2024-2028, <https://bosa.belgium.be/nl/news/budgettaire-toestand-belgie-actualisatie-voor-2023-en-meerjarenraming-voor-2024-2028>
18. Bart Van Craeynest: Het Kraaieneest – Volgende regering moet op zoek naar vele miljarden, De Tijd 19.07.23
19. Statbel in cijfers 2023: <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid>
20. Pieterjan Neyrinck: Vlaamse startups zijn samen 36 miljard euro waard, De Standaard 16.06.23
21. Jan De Schampheleere: Vlaanderen zet ondergrondse elektroden in tegen droogte, De Tijd 27.06.23
22. Jens Cardinaels en Bart Haec: Vlaanderen pompt tot 750 miljoen euro in Imec, De Tijd 07.07.23
23. Bart Haec en Jens Cardinaels: Vlaams-Europese miljarden-boost voor Imec, De Tijd 07.07.23
24. Michaël Sephiha en Nico Schoofs: Belgisch megafonds voor biotech in de steigers, De Tijd 18.07.23
25. Pascal Sertyn: Blockbustermedicijn geeft Argenz vleugels, De Standaard 18.07.23
26. PFAS Vlaamse overheid: <https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling>
27. Sarah Lamote en Daan Bleus: Meer dan 1.500 Vlaamse gezinnen wonen op pfas-risicogronde, De Tijd 24.06.23
28. Sarah Lamote en Daan Bleus: Twee jaar zoekwerk levert Vlaanderen 5.000 pfas-sites op, De Tijd 24.06.23
29. Belga: Hoge PFAS-waarden in bloed van buurtbewoners 2 vervuilde sites in Oost-Vlaanderen, www.mediquality.net 17.08.23
30. Daan Bleus en Pieter Lambrecht: Duwt stikstof Vlaamse regering in palliatieve toestand? De Tijd 19.07.23
31. Pascal Sertyn: Ineos investeerde al ruim miljard in stilgelegd project, De Standaard 22.07.23
32. Peter De Lobel: Juridisch advies waarschuwt voor vergunningenstop, De Standaard 22.07.23
33. Daan Bleus: Ineos-arrest haalt Vlaams stikstofkader onderuit, De Tijd 22.07.23
34. Bart Brinckman en Jeroen Struys: Noodgreep N-VA en Open VLD ademt vooral machteloosheid, De Standaard 28.07.23

35. Wim Van de Velden: Ineos-topman Ratcliffe geeft bouw ethaankraker nog een kans, De Tijd 28.07.23
36. Daan Bleus: De minister die haar hand overspeelde met stikstof, De Tijd 05.08.23
37. Jeroen Struys: Wat staat nu precies in voorstel-stikstofdecreet? De Standaard 29.07.23
38. Isabel Albers: Nefast degrowth evangelie, De Tijd 05.08.23
39. Alain Mouton: Ga voor hoogwaardige industrie, Trends 10.08.23
40. Voostelling onderzoeksresultaten PISA en PIRLS – Persconferentie 03.12.2019: www.data-onderwijs.vlaanderen.be/documenten/bestand.ashx?id=12264
41. Knack ondervroeg 1.004 over de problemen van het Vlaams onderwijs op 20.08.2013: www.knack.be/nieuws/top-10-problemen-in-het-onderwijs-volgens-leerkrachten
42. Sarah Lamote: Interview Prof. Dirk Van Damme, De Tijd 19.08.23
43. Extra maatregelen in de strijd tegen het lerarentekort op 06.12.21: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/nieuws/extra-maatregelen-in-de-strijd-tegen-het-lerarentekort>
44. Ellen Thorißen: Groen licht voor extra maatregelen tegen lerarentekort: ‘We willen de vlakke loopbaan van het lerarenambt doorbreken’, www.trends.be 13.07.23
45. Vlaams begrotingsevenwicht in zicht maar schuld stijgt: www.serv.be/serv/persberichten/vlaams-begrotingsevenwicht-zicht-schuld-stijgt 12.07.23
46. Lucas Vander Taelen: Het gevaarlijke Brusselgevoel van Sven Gatz, www.doorbraak.be 11.06.23
47. Bernard Daelemans: Gatz wil Vlaamse instellingen in Brussel ontmantelen, De Brusselse Post, in ON/AF juli 2023
48. Michael Vandamme: Vlaanderen kan van taalwetgeving een politiek instrument maken, www.doorbraak.be 19.06.23
49. blg: Vergrijzing zet zich door in Vlaanderen, De Standaard 06.07.23
50. Christof Vanschoubroek: Aantal leefloners meer dan verdubbeld in twintig jaar, De Standaard 09.08.23
51. Christof Vanschoubroek: ‘Veel socialistische gemeenten organiseren een “congé à vie”’, De Standaard 10.08.23
52. Daan Bleus: Fors meer noodsituaties doen aantal leefloners verdubbelen, De Tijd 10.08.23
53. Redactie: Politie kost per inwoner minder in Vlaanderen, De Tijd 08.08.23
54. Wannes Neukermans: Verdeelsleutel federale politiedotaties in het voordeel van Franstalig België, ‘t Pallieterke 10.08.23
55. Koen Vidal: Hoeveel woestijndoden is een migratiedeal waard? De Standaard 05.08.23
56. Stéphanie Romans: Europees migratiepact botst meteen op kritiek, De Tijd 10.06.23
57. Kasper Goethals: Zo verliepen de dodelijke pushbacks in Tunesië, De Standaard 05.08.23
58. Peter De Lobel: ‘België is ons gemeenschappelijk huis’, De Standaard 11.07.23
59. Paul Cobbaert: Aan de vooravond van de Vlaamse feestdag: Hilde Crevits over ons land, onze regering en onze politieke zeden, Krant van West-Vlaanderen 07.11.23
60. Daan Bleus en Pieter Lambrecht: ‘Dit voelt als wraak van Zuhail Demir’, De Tijd 20.07.23
61. Brief van partijvoorzitter Tom Van Grieken aan VAV-bestuur, 29.06.23
62. Wim Van de Velden: Noord-Zuidverbinding – Geef de Vlaamse ouderen wat ze verdienen: zorg op maat, De Tijd 06.07.23
63. Wannes Neukermans: Wat met de regionalisering van de gezondheidszorg? ‘t Pallieterke 17.08.23
64. Belga: Dubbel zoveel buitenlandse dokters in ons land, taalbad gevraagd, www.despecialist.eu 21.08.23
65. Belga: Artsenvereniging vraagt taalbad voor buitenlandse dokters in België, www.mediquality.net 21.08.23
66. Herman Nys: “Hoog tijd dat de wetgever de taalkennis van de artsen regelt en controleert”, www.artsenkrant.com 21.08.23
67. Belga: Vandenbroucke werkt aan striktere taalregels voor artsen, www.mediquality.net 21.08.23
68. Belga: Tandartsenbond slaat alarm over neptandartsen uit Roemenië, www.mediquality.net 23.08.23
69. Belga: Kabinet Vandenbroucke overlegt met Roemenië over kwaliteit diploma's tandartsen, www.despecialist.eu 24.08.23

Het antwoord van OVV-voorzitter Paul Becue op de recente open brief van eerste-minister Alexander De Croo is een duidelijke oproep om de Waalse regering haar verantwoordelijkheid te doen nemen richting verhoogde tewerkstelling.

Dat is inderdaad een cruciaal actueel probleem.
Eric Ponette

Beste eerste minister U hebt gelijk. Wij hebben de afgelopen tijd, meer bepaald de afgelopen drie jaar, met grote ogen naar uw regering gekeken. Meer bepaald naar het feit dat u de Vlamingen in de steek laat. U heeft hen overgeleverd aan een door Franstaligen gedirigeerde regering die op geen enkel moment werk willen maken van werk. Dat is ook niet zoals wij het voor ogen hadden. Dus ook hier kunnen wij u bijtreden. En als u het dan heeft over teamwerk. Laat dat toch even aan de kant. U zou echt een teamspeler geweest zijn mocht u uw eigen mensen niet afvallen. Ik denk niet dat de gewezen staatssecretaris Eva De Bleeker of uw gewezen voorzitter nog zo overtuigd zijn van uw capaciteiten als teamspeler. Maar het frappeert ons wel, mijnheer de eerste minister. U slaat werkelijk spijkers met koppen. Politici zijn inderdaad met zichzelf bezig. U bent daarin echt geen uitzondering. U bent de koploper. U heeft de meerderheid van de Vlaamse kiezers opzijgezet om de sleutel van de Wetstraat 16 te kunnen krijgen. Het siert u dat u erkent dat u fouten

heeft gemaakt, maar we vrezen wel dat u die opnieuw zal maken als ze u volgend jaar opnieuw die sleutelbos voor de ogen houden. U wil een beter land. Wel ook dat delen wij. Maar alleen is onze visie op dat beter land fundamenteel anders. Wij denken immers dat dit land enkel kan werken als mensen voor hun verantwoordelijkheid geplaatst worden. En daar willen uw Franstalige regeringsgenoten niet van weten. Elke vorm van responsabilisering zien ze als een oorlogsverklaring. Kijk maar naar uw fiscale hervorming die met een sisser is afgelopen. Het pleidooi om meer mensen aan het werk te krijgen was voor uw vriend die u op het schild van de eerste minister geheven heeft een no paseran. Dus kom ons niet vertellen dat u dit land beter wil maken. Dat kan niet als u niet de moed heeft om Franstaligen erop te wijzen dat zij voor eigen rekening moeten rijden. Uw regering blijft enkel overeind omdat u met geld heeft kunnen zwaaien de afgelopen drie jaar. U hoeft ons dus geen honderd beloftes te maken, mijnheer de eerste minister. Eén belofte volstaat. Kom op voor de belangen van de Vlamingen! Voer structurele hervormingen door zoals alle experts u aangeven. Als u dat zou doen, dan zou u beter slapen. Maar dat zal niet gebeuren. Dat weten wij ook. Daarom hopen wij dat Vlaanderen volgend jaar een doordachte stem uitbrengt. Een stem die de welvaart van Vlaanderen veilig stelt en die Franstaligen ertoe aanzet hun verantwoordelijkheid op te nemen. Dat zal dan geen Vivaldi II zijn. Want dat zou het einde betekenen voor elke werkende en sparende Vlaming. Ik beloof u van mijn kant dat wij er alles aan zullen doen om de Vlamingen de welvaart te geven die ze verdienen. Fijne vakantie alsnog Paul / ©Debby Termonia

Het VNZ, je preventief gezondheidsfonds

Terugbetalingen tot 400 euro:

- Diëtist tot 50 euro
- Lidgeld sportclub tot 30 euro
- Medische apps tot 20 euro
- Oordoppen op maat tot 50 euro
- Psychologische begeleiding tot 100 euro
- Rockstopmiddel tot 50 euro
- Sportmedische keuring tot 50 euro
- Vaccinaties tot 50 euro

VNZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds

Ontdek meer voordelen op vnz.be of bel 015 28 90 90
VNZ, verrassend voordelig

VAN UW HOOFDREDACTEUR

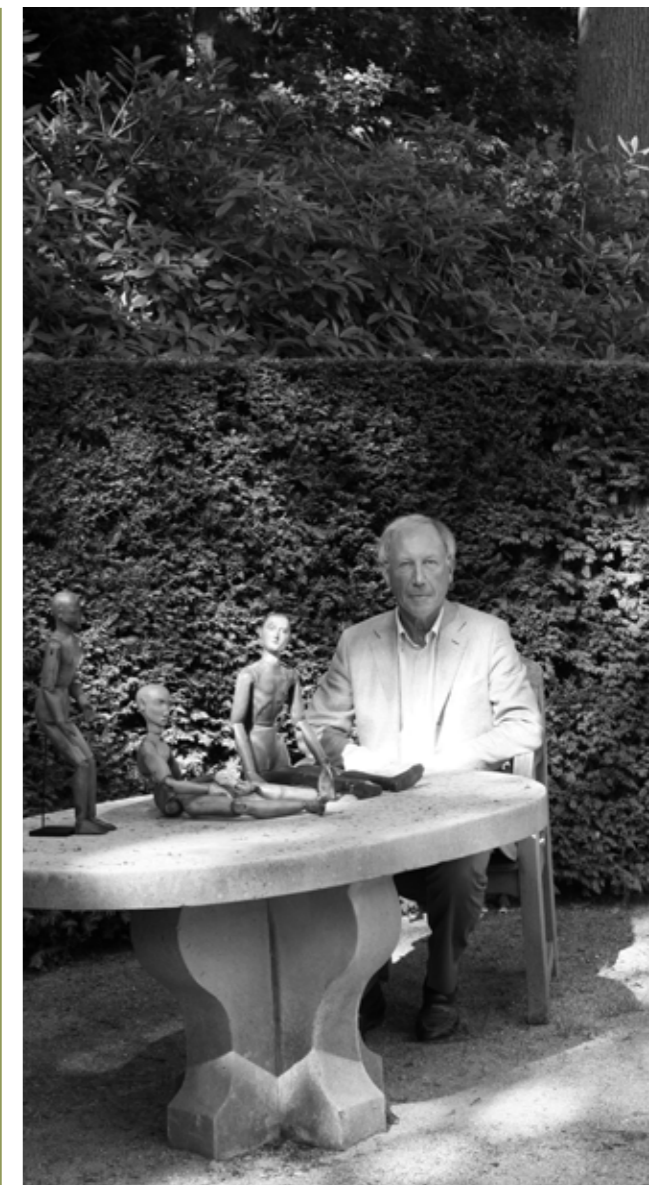
In dit nummer 3 van 2023 zien jullie een nieuwe sectie in PERIODIEK -waarschijnlijk een blijver; **AAN HET WOORD**. In deze rubriek worden kopstukken, of zeg maar boegbeelden, van onze vereniging geïnterviewd door leden van de redactieraad-bestuur-of buitenstaanders. Noem het een erkenning voor hun stimulerend werk maar ook een verspreiding van informatie die nog niet zo bekend was.

Op de **kritische tekst van Willem Amery** rond het klimaat kwam, spijtig genoeg, geen reactie. Zij die verder nadenken dan de neus van de media lang is, kunnen ook in het boek "Het Verhaal van Antwerpen" van Bart De Wever lezen dat er in bepaalde periodes geen sneeuw lag in Europa (waarschijnlijk ten gevolge het autoverkeer in die tijd). Maar Willem leerde in zijn bijdrage ons ook nadenken om publicaties kritisch te bekijken. Een mooie illustratie daarvan is een van de figuren die ik ooit toonde in een lezing rond "Cheating in presenting data", waarbij ik slechts een deel van de grafiek zichtbaar maakte - die truc komt bekend over nietwaar? Ook legde ik daar uit dat kerkbezoek cataract veroorzaakt want er zijn meer personen die aan cataract lijden binnen in een kerk dan erbuiten!

De **politieke actualiteit** wordt in dit nummer zoals steeds, goed doordacht en volledig geschetst door Eric Ponette en onze voorzitter pikte nuttig in op de actualiteit.

Cultuur komt, zoals steeds, aan bod langs Jan Dockx en hij vestigde reeds onze aandacht op een uitzonderlijke tentoonstelling rond Ensor in 2024.

Wij zien uit naar het oktober symposium "Naar een **communautarisering van de gezondheidszorg in 2024**" -laat ons de boodschap verspreiden in de richting van het komend beleid! Er werd door een aantal bestuursleden intensief gewerkt aan de voorbereiding van dat symposium; waarvoor dank. Het VAV zal aantonen dat een overdracht van bevoegdheden positief is voor de Belgische schargist en voor de **Vlaamse** zowel als de **Brusselse** en de **Waalse patiënt**.

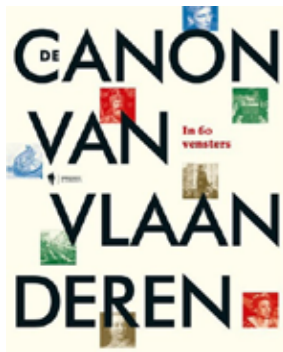
Ook ieder bedankt die bijdragen inlevert -laat maar komen indien iemand interessante informatie heeft rond politiek-cultuur-taal-geneeskunde.

Frank J Goes Hoofdredacteur Periodiek

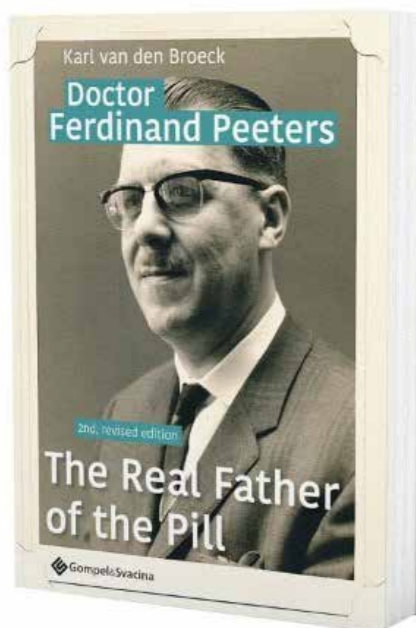
Dr. Nand Peeters

Ik verwijs graag naar Vesalius 2/2023; daarin lezen wij een mooie reportage van Bruno Mortelmans hoofdredacteur van Vesalius -en neef van -over Dr. Nand Peeters, de echte vader van de pil die, niet ten onrechte, vermeld wordt in de "Canon van Vlaanderen"-

Hij wordt daar beschreven als volgt "door de uitvinding van de brouwbare anticonceptie, zoals de pil, konden de mensen vanaf de jaren 1960 zwangerschap doeltreffend voorkomen."

Gynecoloog Ferdinand -Nand- Peeters (918-1998) is afkomstig van Mechelen-zoon van een arts-kreeg zijn opleiding gynaecologie-verloskunde aan "KU Leuven. Nand Peeters verbeterde de dosering van "de pil-de ovulatiemmer" die door Gregory Pincus in 1950 in de Verenigde Staten werd uitgevonden, maar dat product had veel nevenwerkingen. Zoals dikwijls voorvalt, duurde het een tijd voor men erkende dat de betere en lagere dosering van Peeters (4mg.progestagenen tegenover 10 bij Pincus), wel degelijk de eisprong kon onderdrukken.

Het product (Anovlar =zonder eisprong) kwam dan op de wereldmarkt nadat Schering het eerst in Australië-waar een progressiever klimaat heerste,had uitgetest-en nadat Peeters zijn resultaat met 1500 cycli voorstelde met als enige bijwerking lichte hoofdpijn. Anovlar werkte zo goed dat Pincus de samenstelling van zijn "Enovid pil" aanpaste aan die van Anovlar.

Over zijn " strijd" met de katholieke kerk en als gevolg daarvan de noodzaak van Peeters om samen te werken met Gent-hij mocht in Leuven geen assistenten meer opleiden-kan u lezen in Vesalius 2 juni 2023, geschreven door Peeters' neef.

Frank J Goes

Van oncologie tot terloopse salpingectomie

Op het artikel van de drie Amerikaanse auteurs op JAMA Online¹ van 1 juni 2023 kwam al spoedig een reactie² uit het Women's College Research Institute in Toronto. De auteurs rapporteren over een retrospectief epidemiologisch onderzoek uitgevoerd op gegevens van de gezondheidsadministratie van Ontario (Canada), een gegevensbank met informatie over 14,1 miljoen inwoners. Het betreft hier een vergelijkende retrospectieve cohortestudie met 32.879 patiënten die een uni- of bilaterale salpingectomie (al dan niet + hysterectomie) hadden ondergaan en een 3:1 matched controlegroep van 98.637 patiënten zonder gynaecologische ingreep. Na een gemiddelde follow-up van respectievelijk 7,4 (0 tot 29,2) en 7,5 (0-29,2) jaren, bleek er bij 31 salpingectomie-patiënten een invasief ovariumcarcinoom te zijn vastgesteld (0,09%) en bij 117 van de controlepersonen (0,12%). Dit verschil is uiteraard statistisch niet betekenisvol.

Deze vaststellingen kunnen twijfels doen rijzen over het geclaimde nut van een preventieve salpingectomie. Toch moet men ook even stil staan bij de beperkingen van een nieuw onderzoek. Elke epidemiologische studie heeft immers haar beperkingen; er is op zijn minst bevestiging vereist door een ander epidemiologisch onderzoek dat een ander studieopzet hanteert, en liefst nog door een prospectieve studie met een gerandomiseerde controlegroep. Afgezien hiervan, heeft deze studie ook andere

beperkingen zoals (a) de lage incidentie waarmee invasief ovariumcarcinoom in deze populatie geregistreerd en, mogelijk hiermee samenhangend, de vrij korte observatieduur (beperkingen waarop de auteurs trouwens zelf wijzen); (b) de vraag of een klein aantal patiënten niet sowieso uit de studie kan zijn weggevallen omdat bij hen tijdens een geplande salpingectomie een (beginnend) ovariumcarcinoom werd vastgesteld, hetgeen allicht dan tot een andere therapeutische behandeling heeft geleid; en (c) de vraag of het wel wenselijk was om gevallen van unilaterale salpingectomie in eenzelfde groep te mengen met dames die een bilaterale ingreep hadden ondergaan.

Willem Amery

1. R. Stone, J. V. Sakran & K. L. Roche "Salpingectomy in ovarian cancer prevention" JAMA Online (June 1, 2023) p. E1
2. V. Giannakeas, A. Murji, L.L. Lipscombe, S.A. Narod & J. Kotsopoulos "Salpingectomy and the risk of ovarian cancer in Ontario" JAMA Network Open 2023;6(8):e2327198.doi: 10.1001/jamanetworkopen.2023.27198

Screening voor kanker van colon of rectum

Telkens adequate preventie mogelijk is, is dit ook de beste benadering voor een ziekte. Maar goede preventiemaatregelen ontbreken al eens, of zij zijn onvoldoende bekend bij de bevolking, of men negeert ze gewoon². Daarom is bij veel kankers een vroegtijdige diagnose nog steeds het enige middel dat helpt groot onheil voorkomen. Voor een van onze frequentste kankers, het adenocarcinoom van colon of rectum (hier verder als CRC afgekort, naar het Engelse *colorectal cancer*), zouden doeltreffender preventiemogelijkheden welkom zijn. Wel is al veel werk en tijd geïnvesteerd in screening: ook bij ons in Vlaanderen, en daar mogen we best fier op zijn. Hoeksteen blijft tot dusver stoelgangsonderzoek en/of colonoscopie bij risicopersonen. Onderzoekers uit Noorwegen en Denemarken hebben nu een alternatieve benadering onderzocht die beloftevol lijkt: hierover dit (F)actueel-tje. De Scandinaviërs onderzochten het gebruik van een zogenaamde "vloei-bare biopsie". Men gaat hierbij in het plasma³ van de betrokkene op zoek naar tumor-specifiek DNA (afgekort als ctDNA, van *circulating DNA*). Dit onderzoek bestudeerde patiënten uit de zogenaamde HUNT study, een zeer grote longitudinale bevolkingsstudie⁴. Van de personen in HUNT 3 was plasma beschikbaar en via de Noorse kankerregistratie werden deelnemers aan de studie opgespoord bij wie binnen de 24 maanden na hun bloedstaal, een CRC was vastgesteld. Zo werden 106 CRC patiënten geïdentificeerd en hun plasma vergeleken met dat van 106 vergelijkbare personen die eveneens aan de studie hadden deelgenomen. Een achttal specifieke⁵ ctDNA's werd bekeken; en de resultaten zijn beloftevol.

Gezamenlijk bedroeg de gevoeligheid van deze 8 ctDNA's voor een latere CRC diagnose 43% (42,7 tot 43,4% als 95% betrouwbaarheidsinterval) en hun specificiteit voor CRC liep op tot een stevige 86% (85,7 tot 86,2%). Epidemiologische resultaten vergen altijd bevestiging. In dit geval gaat het weliswaar om een van de betere epidemiologische benaderingen: een zeer zorgvuldige 'nested case-control study'⁶. Maar de reproduceerbaarheid van het resultaat van zo'n studie valt toch nog soms tegen. Daarom moeten deze resultaten zeker nog geverifieerd worden in een vergelijkende prospectieve studie bij personen die, na afname van een bloedstaal, gedurende minstens 2 jaar worden opgevolgd met gerichte aandacht voor het mogelijke optreden van CRC. Hopelijk kan de "vloei-bare biopsie", indien haar voorspellende waarde inderdaad bevestigd wordt, verder ontwikkeld en verfijnd worden tot een waardevolle aanwinst bij het screenen voor CRC. De studie is online gepubliceerd door de British Journal of Cancer; referentie: <https://doi.org/10.1038/s41416-023-02337-4>

Willem Amery

In kort vermeld ik in mijn voorwoord hoe men, gemakkelijk onvolledige waarheden als aannemelijk kan voorstellen-zie de tekst van Willem Amery in vorig Periodieknummer.

Onthoud dat een gelijktijdig voorkomen niet gelijk staat aan oorzakelijkheid.

Frank J Goes

Wandelingen doorheen de Vlaamse geschiedenis

- deel 2 -

Vlaanderen, een kernland van de Keltische beschaving en cultuur

Nota vooraf

Dat J & H Pirenne in hun "Geschiedenis van Europa" (1938) hierover niets vertellen is ons goed bekend, maar dat op de webpagina van de Vlaamse Gemeenschap geen woord te vinden valt betekent dat onze overheid het Vlaamse volk niet zo graag ziet en helemaal niet kent want ons verleden bepaalt zeer sterk onze toekomst. Onze Vlaamse identiteit wordt ons zeer tekort gedaan. Wij zijn zeer veel dank verschuldigd aan professor Eric Ponette, emeritus KU Leuven, die een zeer lezenswaardig document neerschreef over "onze Vlaamse Identiteit" in het boek "100 jaar Vlaams Artsenverbond (2022). De elementen van de volksidentiteit noemt hij meervoudig in zijn mooie lijst: de mensen, de taal, het land, de levenswijze de kunstvormen en de geschiedenis vormen een goede handleiding bij mijn avontuurlijke wandelingen doorheen de diepe geschiedenis van ons volk. Wij moeten eerst op zoek naar de oerknal van Vlaanderen en over deze ontdekkingsreis brengen wij graag een waarheidsgetrouw verslag uit.

Van de bewoners van onze streken voor de tochten van Julius Caesar weten wij weinig schreef P. Geyl in 1934. Maar in de "Wereldatlas van de Archeologie" van P.J. Bahn, met voorwoord van M.Lodewijckx, hoofddocent West-Europese Archeologie KU Leuven(2001) lezen wij dat de archeologen nu goed opgeleide wetenschappers zijn die het publiek toegang moeten geven tot de nieuwste ontdekkingen. Want de directe confrontatie met het waarheidsgetrouwe verleden roept emoties op van bewondering en dankbaarheid en laat onze beschavingen terug beleven en onze eigen vergankelijkheid beter beseffen

De geschiedenis van de Kelten

P. Geyl begint zijn verhaal met de Franken die ruim 500 jaar v.C. reeds aan de overkant van de Rijn leefden in een bond van stammen. Er waren meerdere groepen zoals de Saliërs en de Ripuariërs. De zwerflust kenmerkte hen al eeuwen en kwam door hun primitieve agrarische omstandigheden. Zij waren een volk van jagers, herders en verzamelaars met een tegenzin voor landbouw. Op hun tochten namen zij hun maatschappelijke en politieke organisatie mee net als hun economische principes. Zij kenden standen, edelen, knechten en slaven. Er heerste een eeuwige onrust in die onbekende Germaanse wereld, waar van uit de donkere diepten altijd weer nieuwe

stammen opdoken, strijdvaardig en tuk op land. Toch goed om weten dat Vlaanderen deze burens had die hier regelmatig op bezoek kwamen.

Maar de Kelten die hier intussen leefden verkeerden in een ander stadium van cultuur dat hen meer aan de bodem bond, en zij gingen ook wel op stroop- en veroveringstochten.

Wie hierover veel weet is professor Siegfried J. DE Laet van de RUG. die hierover een veel vertaalde atlas maakte met prachtige illustraties en goed leesbare kaarten;" de voorgeschiedenis van Europa (1967)"

Hij nam de zware taak op zich om de Nederlanden een mooi overzicht van hun ontstaan te bezorgen met hun pre- en protohistorisch, er voorbeeldig bij uitgewerkt. Zo zien wij het pre-Vlaanderen vanaf 500j v.C. in mooie platen, verhalen en ontwikkeling voorgesteld.

Chronologisch gezien, weet De Laet, stemt deze periode goed overeen met het hoogtepunt van de Griekse beschaving gevolgd door het Hellenistisch tijdvak en gevolgd door de periode van bloei en verval van de Etruskische cultuur.

Het protohistorisch Europa en Vlaanderen stonden helemaal in het teken van de Keltische beschaving. En meerdere Griekse en Latijnse schrijvers maken melding over de inwoners van dit deel van Europa tijdens deze periode weet De Laet ook.

De bakermat van de Kelten wordt gelokaliseerd in Oost-Frankrijk, Zuid-West-Duitsland en tot Oostenrijk en Zwitserland. Het oorspronkelijk etnisch substraat in dit gebied werd gevormd door de volksstammen van de Grafheuvelcultuur (GHC) gedurende de Midden-Bronstijd.

De GHC wordt als proto-Keltisch beschouwd vermits ze mee aan de grondslag ligt van de Hallstatt-cultuur die reeds in hoofdzaak Keltisch was en zich dan later verder ontwikkeld heeft in de La Tène-cultuur.

De Kelten bezetten toen een enorm gebied in Europa van Ierland, Zuid-Brittannië, Noord-Frankrijk, de Nederlanden, Zuid-Duitsland tot Bohemen en Slowakije.

Omstreeks de zesde eeuw v.C. zijn er nog heel wat Hallstatt bevolkingselementen langs gekomen en die namen ook uit de Nederlanden een grote Keltische golf mee naar de Britse eilanden. Nog wat later volgde een meer speci-

fieke groep immigranten uit Vlaanderen diezelfde weg. De Keltische populatie bestond uit een grote groep onafhankelijke stammen die er nooit in geslaagd zijn en Keltische eenheidsstaat te vormen. Vele stammen maken door grondgebrek en economische noden gedurende vele jaren grote militaire en ware plundertochten doorheen Europa en tot in de Balkan en Klein-Azië, daarover verder meer.

Het stambestuur en de samenstelling.

Er stond een militaire leider (een koning?) aan het hoofd maar die had geen absoluut gezag. Hun maatschappij had een uitgesproken aristocratisch karakter en het gezag berustte in de handen van een weinig talrijke stam van edelen en tevens grootgrondbezitters. In de loop der tijd werd het koningschap afgeschaft en kwam er een Raad der Ouderen samen die jaarlijks de belangrijkste magistraten verkoos. De voornaamste magistraat was de "Vergobratrus" die de uitvoerende macht bezat. In oorlogstijd werd er een opperbevelhebber gekozen.

In vreedstijd verbleven zij op hun landgoederen en echte steden hebben de Kelten hier niet gekend. Zij bleven steeds zeer krijgslustig en elke edelman had een klein privélegertje.

De priesters en druïden bezaten een bevoorrechte positie binnen de Keltische maatschappij.

Barden waren ook verbonden aan het hof van de edelen en die bezongen de roemruchte daden van de heren en hun voorouders. Bij de Ieren vindt men nog oude verhalen in de vroege middeleeuwen waarin de heldendaden van de vroegere nazaten worden bezongen. Er bestonden ook vrije lieden in dienst van de edelen, velen waren veefokkers of landbouwers en zij hadden ook een behoorlijk aantal slaven. Eigenlijk kunnen hun maatschappelijke toestanden goed vergeleken worden met die van de Grieken of de Romeinen van die tijd al waren zij wel meer archaisch. Hun economie berustte op landbouw en veeteelt op gronden die behoorden tot de edelen en grootgrondbezitters.

De Keltische landbouw was een van behoorlijk niveau. Zij ontwierpen de zware wielploeg met schaar en strijkbord. De veelvuldige Vlaamse inwijkelingen brachten dit ploegtype in Brittannië binnen. De Kelten hier maakten ook gebruik van kunstmatige bemesting en voegden ook mergel toe aan hun gronden en ze gebruikten ook silo's. Eigenlijk stonden zij in landbouw verder dan de Grieken en de Romeinen in die periode.

De stammen kenden een gesloten economie maar dreven handel binnen de Keltische wereld en vooral met de mediterrane cultuurlanden. Zij exporteerden vooral erts, pelzen en ook slaven.

De invoer betrof juwelen, luxeartikelen en vaatwerk. Ook brons werk, olie en wijn kenden een stijgende invoer. De stammen eisten ook douanerechten voor transport door hun gebied en dit betekende een goed bron van inkomsten voor de stamhoofden.

Van af de 3 de eeuw sloegen de Kelten ook munten voor de kleinhandel, en gouden en zilveren munten dienden voor de groothandel op afstand.

Het krijgshaftig karakter van de Kelten komt duidelijk naar voor in de Archeologische vondsten de wij verder bij de Hallstatt tijden en de La Tène periode nog bespreken, net als hun bijzondere aandacht voor de spirituele zorg en cultuur.

Chris Geens

Literatuur:

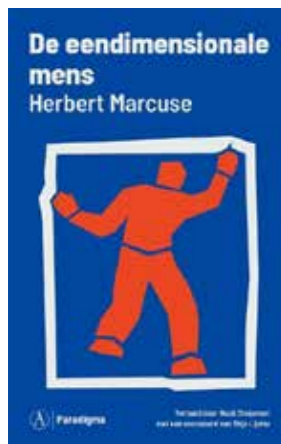
- P.G. Bahn wereldatlas van de Archeologie uitgeverij Abcoude 2001
- Siegfried J. De Laet Voorgeschiedenis van Europa 1967
- P. Geyl Geschiedenis van de Nederlandse Stam WB Amsterdam 1948
- Oosthoek's Encyclopedie Utrecht 1934

CULTUUR - BOEKEN

De eendimensionale mens

Herbert Marcuse, vertaling Huub Stegeman
277 pag., 24 euro, uitg. De Groene Amsterdammer
en Atheneum Paradigma.

Deze Duits-Amerikaanse filosoof en socioloog (1898-1979), die in 1933 vluchtte uit Duitsland, was in de jaren 60 en 70 met zijn bestsellers Eros en cultuur (1955) en de Eendimensionale mens (1964) het idool van een opstandige generatie (mezelf inbegrepen). Na de tijdsgeest van 1968 is zijn boek ten onrechte in de vergetelheid geraakt. De nieuwe vertaling van Huub Stegeman is buitengewoon

vaardig en helder hoewel het inhoudelijk geen gemakkelijke lectuur is.

De Eendimensionale mens gaat over een kapitalistische samenleving waarbij het individu in de ban is van valse verlangens naar goederen en bezit bepaald door massamedia, reclame en management denken waardoor het kritisch bewustzijn wordt lamgelegd.

Hij pleit voor de "Grote Weigering": door zich bewust te worden van alle vormen van manipulatie kan de moderne mens zich bevrijden van zijn aangepaste verlangens en consumentisme.

Zijn ideeën zijn brandend actueel.

Jan Dockx

Het ontstaan van de tijd

Thomas Hertog
Spectrum Lannoo 2023
(Mijn reis met Stephen Hawking voorbij de oerknal)

Het verhaal:
Thomas Hertog - KU Leuven Instituut voor theoretische Fysica, spoorde in 1998 naar Cambridge met de bedoeling om daar bij Stephen Hawking een opleidingsplaats te bekomen als doctoraatsstudent. Hun zeer bijzondere eerste ontmoeting viel best mee en de uitstekende studieresultaten van deze Vlaamse alumnus lieten vlot toe om gezamenlijk aan de slag te gaan.

Hun samenwerking liep nog lang door ook na het beëindigen van het doctoraat en nam jammerlijk een einde in 2018 bij het overlijden van Hawking.

Het werd een gezamenlijke en wervelende ruimtereis van twee topwetenschappers met grote interesse voor de theoretische fysica en een gedeelde passie en liefde voor de geschiedenis van de kosmos en het ontstaan ervan. Hawking ging ervan uit dat wij allen met meer kosmisch perspectief naar de wereld zouden leren kijken. Zijn laatste theorie is als een ontluikend zaadje dat kon uit groeien tot een nieuw wereldbeeld, ten gronde gebaseerd op de wetenschap, maar tegelijk geworteld in onze eigen menselijkheid.

"De boog van de kwantumkosmologie naar een rechtvaardig universum is erg lang en fragiel. Als we naar de aarde van uit de ruimte kijken, zien we onszelf als een geheel er mee. Een planeet en een mensheid, zo moeten wij samen wereldburgers worden en van de toekomst een plek maken die wij samen willen bezoeken" Zo klinkt zijn ultieme afscheidsboodschap in 2018 bij het einde van Hawking zijn aardse leven.

Beide zochten voortdurend samen naar een dieper begrip van de schijnbare schepping van het heelal en zij gingen er samen van uit dat er een fundamentele verklaring bestond in de hogere wiskunde achter de oerknal die dan zou bepalen waarom het heelal is zoals het is. Er moet dus een theorie bestaan die boven ons eigen universum, als onderdeel van het grote multiversum, uitstijgt.

Dit duo wetenschappers en kosmologen hanteert bij voorkeur het "top-down"-perspectief dat de hiërarchie tussen de wetten van de natuurkunde en de werkelijkheid omdraait. Hun visie straalt uit dat het universum een soort zelforgani-

serende entiteit is waar allerlei emergente patronen verschijnen en de kosmologische wetten het universum dienen en niet omgekeerd.

Zo komt er ook ruimte vrij voor een veelheid van gedachtegebieden, van kunst tot wetenschap die allen verschillende doelen kunnen dienen en toch complementaire inzichten stimuleren. Zo kan dit denken de kiem van een nieuw wereldbeeld dragen met door en door pluralistische kijk en ook tijd en wetmatigheden die allen afhankelijk zijn van de vele vragen die wij ons stellen vertrekkend van uit de complexiteit van het heelal om ons heen. Sommigen zullen zeker zwaar teleurgesteld zijn omdat er uiteindelijk geen ultieme theorie blijkt te zijn als antwoord op de gestelde vragen. Ja, en dit was ook Stephen Hawking finaal niet ontgaan.

Thomas schrijft hierover "nu is Stephen klaar om in te schepen voor de volgende etappe, het wordt een opwindende post-Platonische ontdekkingsreis!"

Aan het einde weet hij ook dat hun gezamenlijke ontdekkingsreis naar de oerknal uiteindelijk ging over onze oorsprong. Dit gaat over de kosmologie in de meest humanistische zin, waarin wij het heelal als onze thuis zien. Stephen Hawking heeft ons vooral geleerd heel veel van de wereld te houden en hoewel hij zelf bijna volledig immobiel was leek hij voor mij de meest vrije mens die ik ooit gekend heb.

Je moet zover mogelijk gaan zei Stephen toen Thomas afstudeerde. En dit moet ik de lezer van dit meesterwerk ook aanraden. Dit zijn meer dan 400 blz. harde maar boeiende en moeilijke wetenschap die het uiteindelijk doorwerken tot en mooi feest maken.

De relativiteitstheorie van Einstein kun je hier even oprispen. En het respect van Thomas Hertog voor de priester-astronoom kun je met hem delen en je samen laten uitdeinen over de extreem lange ruimte-afstanden. Griekse filosofen en wiskundige kom je vaak tegen en regelmatig helpt Hanna Arendt bij de bevrijding van het humanisme. Over de snaartheorie en zeker over de zwarte gaten kom je bijna alles te weten.

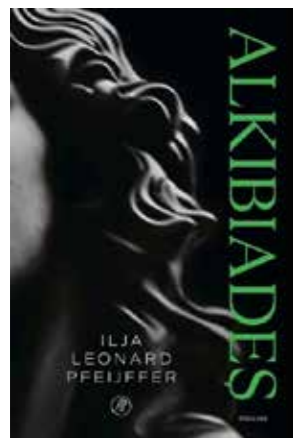
Globaal gesproken is de Kosmos een ingewikkelde superstructuur en slechts een klein deel van het grote multiversum. Ons eigen universum is dus maar een beperkt eiland in het geheel en als bij wonder is hier na een geschiedenis van miljarden jaren een leefbare aardkloot ontstaan, zo zou Vondel het zeggen

Chris Geens

ALKIBIADES

Ik heb het met plezier en met spanning doorgelezen (hoewel soms diagonaal).

Ἀλκιβιάδης, *Alkibiadès*, was een omstreden Atheens politicus en veldheer uit de tweede helft van de 5e eeuw v.Chr., die een sleutelrol speelde in de afloop van de Peloponnesische Oorlog.

Deze monumentale, rijk gedocumenteerde, historische roman -de meest ambitieuze van Pfeijffer vertelt het waargebeurde verhaal van het streven en falen van Alkibiades de mooiste man van Griekenland -een extravagante, geniale opzienbarende, androgyne, biseksuele en omstreden politicus en strateeg van Athene tijdens de grote oorlog tegen Sparta.

Sommige beschouwingen zijn wel nuttig en leerzaam zoals de woorden van Socrates wanneer die spreekt over de verschillende regeringsvormen, maar soms toch ook wel wat te uitgesponnen (althans voor mij).

Ik kan de waarheidsgetrouwheid niet beoordelen, maar de pagina's bronnen doen wel veronderstellen dat de

schrijver die geschiedenis zeer goed beheerst. Het was dan wel een vondst om Alkibiades met lange haren (toevallig zoals de schrijver) en met wapperende mantel (toevallig zoals de schrijver) het verhaal van Sparta en Athene in de jaren in de mond te leggen.

Wij volgen een overdaad van evenementen en van namen in de juiste context, ook de sofistenbeweging wordt ontleed.

Dat Pfeijffer kan schrijven zal niemand verbazen, maar dit werk moet hem zeer veel energie hebben gekost. Zal het worden vertaald-hopelijk wel en misschien reeds gebeurd?

Soms durft iemand toch ook nog eens iets negatiefs rond zijn werkstuk te zeggen; ik citeer "Met zichtbaar gemak laat Pfeijffer in zijn meer dan honderd pagina's tellende notenapparaat zien hoeveel er bekend is over Alkibiades uit de klassieke oudheid zelf. Pfeijffer's roman boezemt op intellectueel vlak ontzag in, maar zijn Alkibiades weet onvoldoende te raken". Miriam Piters

Ilja Leonard Pfeijffer – *Alkibiades*. De Arbeiderspers, Amsterdam, Antwerpen. 944 blz. € 34,99. Het boek zelf telt slechts 750 pagina's. Isbn 9789029549868 Perfectie bestaat niet in deze wereld daarom 4,8 sterren.

Frank J Goes

Doctoraat Jonas Brouwers

De toekomst van de gezondheidszorg in Vlaanderen is in goede handen!

“Exploring the future of hospital Quality management and policy in Flanders”

Zo luidt het proefschrift (phd) Doctor in Biomedical Sciences 2023 van onze jonge collega Er is een profet onder ons opgestaan en wij leren hem u kennen.

Zijn cv en levensweg:

- 12 april 1994 in Tongeren
- humaniora Latijn-wiskunde liep hij aan het H. Drievuldigheidscollège te Leuven.
- 2018 Master geneeskunde KU Leuven Magna cum Laude.
- 2019 Master Management Healthcare Policy KU Leuven Magna cum Laude.
- 2022 Phd Orthopedic surgery.
- 2023 Phd Doctor in Biomedical Sciences
- VGSO-lid werd hij al snel en is er al meerdere jaren secretaris van.
- in de faculteitsraad geneeskunde van de KU Leuven werd hij vlug opgenomen.
- ook in de faculteitskring geneeskunde Alfagen werd hij lid en bestuurslid.
- VAV was er ook snel bij om hem in het bestuur op te nemen.

Ps zelf leerde ik Jonas kennen toen hij tijdens zijn derde bachelorjaar in onze huisartsen praktijk stage liep. Wij gaven toen immers ook aan toekomstige vakartsen de kans om de basisgezondheidszorg van dichtbij te leren kennen. Jonas was zeer sociaal bewogen en ik stelde hem voor om zoals ik het zelf deed, als student veel contact te houden met professoren en ziekenhuizen om dat dit zeer nuttig is bij de carrière ontwikkeling en bij de gezondheidszorg evolutie.

Het doctoraat

De presentatie gebeurde op donderdag 17 februari 2023 in een tot de nok gevulde promotiezaal in Naamsestraat te Leuven. Nimmer of nooit zag ik daar zoveel jonge en zeer enthousiaste artsen samen die aan het einde hun boegbeeld zo enthousiast en massaal toejuichten. De receptie nadien was er ook een om in de boeken te schrijven! Hier besefte ik voluit dat het goed komt met onze gezondheidszorg.

Accreditatie van de Vlaamse gezondheidszorg.

Wat weten Vlaamse artsen hierover en kennen zij de internationale evolutie hiervan. Erg vertrouwd zijn onze artsen hiermee niet. Als huisartsengroepspraktijk werkten wij mee aan de eerst

huisartsenpraktijk accreditatie die een ruim decennium geleden in Vlaanderen werd georganiseerd en wij wonnen de bronzen plaat. In zo een initiatief kruipt veel tijd en werk met introductie, voor- en nameting, rapportage en correctieadvies.

Ziekenhuisaccreditatie daar kwam Jonas na veel zoeken en studiewerk op uit en hierover formuleert hij een duidelijk beleidsadvies voor Vlaanderen en federaal mag ook meekijken.

Enkele jaren geleden maakte ik deel uit van het bestuur van het regionale ziekenhuis en in die periode haalde het ziekenhuis de zilveren plaat bij de NIAZ-accreditatie en dit jaar werd de re-accreditatie met nog hogere cijfers herhaald. Het is mij niet bekend hoeveel ziekenhuizen in Vlaanderen dergelijke prestatie hebben neergezet maar het betreft en zeer grondig totaal initiatief. Ik vermeld dit omdat het mij inzage geeft in het werk van Jonas en zo doende ook mijn achting voor zijn gigantisch werk nog doet toenemen. Want weet dat artsen, ziehuispersoneel en directies staan hier niet zomaar voor te springen. Jonas kan nu gegronde adviezen geven over de methodes voor Vlaamse ziekenhuis accrediteringsprocedures. Hij bestudeerde buitenlandse voorbeelden en ziet nu verschillende kwaliteitsnormeringen. Weet alles over patiënten welzijn, transparantie, medicatiebeheer, digitalisering en HR-aanpak.

Hij besprak dit alles met ziekenhuisbeheerders, artsenorganisaties, patiënten fora. Het is hem ook bekend hoeveel dit gaat kosten, welke de belangrijke hoekstenen zijn en hoe zij binnen internationale normen passen.

Besluit

Dankzij het harde studiewerk van Jonas kan Vlaanderen nu kiezen voor het meest geschikte model van kwaliteitsnormering die als een rol doorlopend over ons Vlaanderen kan gaan. Hij berekende ook de "Pay for Performance" want dit gaat en mag allemaal wat kosten want dit moet ook geld opbrengen. Hoog gegarandeerde kwaliteitszorg kent zijn prijs.

De overheid krijgt nu voldoende materiaal dat door een arts op bijzonder wetenschappelijke en uitgebreide wijze werd verzameld, nu is er moed nodig om Vlaanderen te geven waarop het recht heeft, een doorlopende kwaliteitszorg voor gezondheid en welzijn. In de marge van de slotdiscussie kwam er een vraag: en wat gebeurt hierover in het zuidelijk Franstalig deel? Accreditering lijkt daar niet goed bekend, men denkt daar nu voorzichtig aan een mogelijke studie van de opleiding geneeskunde.

Jonas, hartelijk gefeliciteerd met je zeer waardenvol werk. veel succes nog in je boeiende carrière.

Chris Geens

TENTOONSTELLINGEN

BINNENLAND

EXPEDITIE EGYPTE (TOT 01.10)

Museum Kunst en Geschiedenis, Jubelpark 10, Brussel

Expeditie Egypte verhaalt de geschiedenis van twee eeuwen archeologische ontdekkingen in het land van de farao's en de totstandkoming van de befaamde collectie van het museum. Er worden een 200 tal objecten samengebracht waaronder als blikvangers de rijkelijk versierde lijkkasten uit Deir el-Bahari

DE ZEE! DE ZEE! (TOT 20.01.24)

Villa Verbeelding, Bampslaan 35, Hasselt

De zee is niet enkel een massa water maar ook een onuitputtelijke bron van inspiratie. Met de blik op oneindig lijken de deinende golven soms ongrijpbaar maar toch slagen veel illustratoren erin om de zee op een treffende manier op papier te zetten. De oerkracht kent vele tegenstellingen maar hoe dan ook: ze blijft indrukwekkend, mooi en fascinerend.

De tentoonstelling focust op binnen- en buitenlandse illustratoren maar ook op werk van aanstormend geweld.

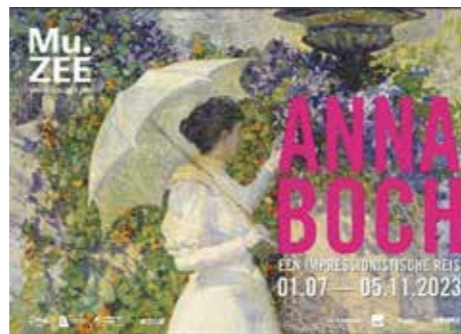

ANNA BOCH (TOT 05.11)

Mu.ZEE, Romestraat 11, Oostende

175 jaar na haar geboorte brengt Mu.ZEE een eerbetoon aan Anna Boch, kunstschilderes. Ze stond bekend als zeer vooruitstrevend. Haar impressionistische werken genoten internationale waardering. Tevens was ze een groot muzikkliefhebber en kunstverzamelaar. Zeelandschappen, natuur en reizen nemen een belangrijke plaats in haar oeuvre. Ook de Noordzee en Oostende, de stad

van James Ensor, waarmee ze een nauwe band had. Voor deze tentoonstelling werden uitzonderlijke bruiklenen toegestaan van Paul Signac, Paul Gauguin en Vincent Van Gogh, werk dat zij passioneel verzamelde.

ENSOR OOSTENDE

Rose, Rose, Rose à mes yeux! James Ensor en het stilleven in België 1830 - 1930 (van 16.12 tot 14.04.24) Mu.ZEE, Romestaat 11, Oostende

2024 is het jaar van James Ensor, de briljante kunstenaar die 75 jaar geleden overleed. Oostende is de plaats waar hij werd geboren en waar hij zijn hele leven heeft doorgebracht. Oostende zal talrijke initiatieven nemen om deze meester van het surrealisme te eren.

De tentoonstelling focust op de artistieke evolutie van Ensor en zijn invloed op het stilleven gedurende een eeuw. Het is de eerste tentoonstelling volledig gewijd aan de stilleven van Ensor. Hij betekende het kantelpunt van het burgerlijke decoratieve genre naar intrigerende complexe stilleven.

Met 150 werken, waaronder 30 van Ensor, toont de tentoonstelling een overzicht van de 19 de eeuw met talloze succesvolle schilders die ten onrechte in de vergetelheid zijn geraakt.

BUITENLAND

HENRY MOORE (TOT 22.10)

Museum Beelden aan Zee, Den Haag

Topstukken van een vernieuwer van de sculptuur.

CAPTURING THE MOMENT (TOT 28.01.24)

Tate Modern, Londen De nauwe band tussen fotografie en schilderkunst.

Jan Dockx

VAV BEZOEKT

DIERIC BOUTS, BEELDENMAKER IN M LEUVEN
25 NOVEMBER 2023

Dieric Bouts (Haarlem ca. 1410 – Leuven 1475) is naast Hans Memling de belangrijkste navolger (of leerling?) van Rogier van der Weyden. Hij wordt gerekend tot de Vlaamse Primitieven en was vertrouwd met het werk van Jan van Eyck. Over zijn vroege levensgeschiedenis is weinig bekend. Hij vestigde zich in Leuven en trouwde in 1448 met Catharina van der Bruggen. Zij kregen vier kinderen: twee dochters Catharina en Gertrudis die in het klooster gingen in Agnetendal te Dommelen bij Valkenswaard en twee zonen Dieric de Jonge en Albrecht die beiden in de voetsporen van hun vader traden. Bij testament dienden zij het werk van vader te voltooien. In 1472 werd Bouts benoemd tot stadsschilder. Hij schilderde zijn beste werken in Leuven. Op dat ogenblik maakte Leuven een gigantische stedelijke vernieuwing door met de bouw van het stadhuis en de Sint-Pieterskerk. Voor deze gebouwen maakte Bouts zijn mooiste werken: het Laatste Avondmaal en de Gerechtigheid van keizer Otto. Leuven beleefde ook de glorie dagen met haar nieuwe universiteit. Tegen deze achtergrond kon Bouts zich ontplooiën als renaissancekunstenaar. Bouts betekende voor Leuven wat Van Eyck was voor Gent.

Zijn schilderij wordt gekenmerkt door een sfeer van ingetogenheid en stilte. De figuren worden volledig opgenomen in het interieur of het landschap en vormen met de ruimte één eenheid. Hij beheerst het mathematisch perspectief en door de natuurlijke weergave van diepte, ruimte en licht is hij een pionier van de landschapsschilderkunst. Hij wordt geroemd als de schilder van de stilte (monografie, Maurits Smeyers, uitg. Davidsfonds 1998). M Leuven is erin geslaagd om een ongeziene hoeveelheid werken van Bouts samen te brengen in zijn thuisstad: 25 werken van de 35 die wereldwijd aan hem zijn toegeschreven. Van zijn zoon Albrecht en atelier zijn er 8

werken. Van Dieric de Jonge zijn er geen werken die met zekerheid aan hem kunnen worden toegeschreven

Topwerken zijn het Altaarstuk van het Heilig Sacrament met het Laatste Avondmaal en de marteling van de Heilige Erasmus, beiden uit de Sint-Pieterskerk. Verder nog de monumentale triptiek met de Kruisafneming uit de Capilla Real in Granada, de grafkapel van het Spaanse vorstenpaar Ferdinand en Isabella. Nadien gaat de triptiek voor restauratie, met steun van de Vlaamse Gemeenschap, naar het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium hét expertisecentrum voor de Vlaamse Primitieven. Tenslotte nog de marteling van de Heilige Hippolytus uit de Sint-Salvatoriekathedraal uit Brugge. Het Laatste Avondmaal is het absolute meesterwerk van Bouts. Het werd in 1465 besteld door het Broederschap van het Heilig Sacrament. De vier zijpanelen kenden tijdens WO I en WO II een bewogen geschiedenis maar in 1945 keerden ze definitief terug naar Leuven.

Bouts introduceerde voor het eerst een groepsportret rond een vierkante tafel. In het contract stond uitvoerig wat op het paneel diende afgebeeld te worden en hij werd bijgestaan door twee theologen van de Leuvense universiteit. Centraal op het middelste paneel is Jezus' hand terwijl hij het brood zegent. De klemtoon ligt op de instelling van het sacrament van de eucharistie. De zegende hand, de hostie, het gelaat van Christus, de lege schaal, het

kruisemotief in de schouw bevinden zich allemaal op een verticale symmetrieas. Jezus bevindt zich met zijn twaalf leerlingen in een vijftiende eeuwse drie kamer huis met een eet- en leefruimte, een keuken, een slaapkamer en een tuin. Een dergelijke stenen woning was in die tijd enkel weggelegd voor leden van de hogere burgerij. Het beklemtoont de eerbied waarmee Christus en zijn leerlingen worden ontvangen. Links vooraan zit Judas met een grimmig gelaat in een arrogante pose. De afbeelding van de zilverlingen vond hij te anekdotisch. Naast Jezus Petrus en Johannes. De vier andere personen die afgebeeld staan zijn mogelijk leden van het Broederschap. De iconografie is tot in de kleinste details verbluffend uitgewerkt. Zo verwijst de centrale schotel met bruine saus naar het lam dat men net gegeten heeft. De kruisdood is al symbolisch in het middelste paneel aanwezig, de rode marmeren zuil verwijst naar de geselkolom en het lijden en de vouw in het tafellaken naar de lijkwade. De vier zijpanelen vertellen verhalen uit het Oude Testament die met brood en offer te maken hebben.

Het tweede topstuk is de marteling van de H. Erasmus waarbij twee beulen door middel van een windas de darmen uit zijn lichaam trekken. De martel scene is weinig spectaculair opgezet wat typisch Bouts is door de afwezigheid van dramatische beweging m.a.w. een bloedloze marteling. De toeschouwers kijken onbewogen toe en staren onverschillig voor zich uit. Bouts toont de glorie van de martelaar waarbij het gefolterde lichaam zijn schoonheid bewaart. In de triptiek uit Granada is de invloed van Rogier van der Weyden onmiskenbaar. Zijn monumentale en magistrale kruisafneming (de zijpanelen zijn verloren gegaan) wordt tentoongesteld in het Prado in Madrid en werd oorspronkelijk geschilderd voor de kapel van de Boogschutters in Leuven waarvan een kopie hangt in de Sint-Pieterskerk.

Typisch voor Bouts zijn de langgerekte lichamen, de scherpe contouren en de vermenschlijkte gevoelens. Deze triptiek behoort tot zijn vroege werken.

Tenslotte is de marteling van Hippolytus lange tijd toegeschreven aan Memling. Zijn bestaan is een complexe mix van legenden en de naamgeving komt uit het Grieks en betekent uitgerekte door paarden. De marteling geschiedt op een stuk barre grond en wordt vanuit vogelperspectief bekeken waardoor de toeschouwer het gebeuren goed kan overschouwen. Hippolytus is onverschillig voor pijn en zijn gezicht straalt. Ook de zakelijke manier waarop de beulen hun taak vervullen is typerend voor Bouts. Merkwaardig is dat het linkerpaneel met de opdrachtgevers is geschilderd door Hugo van der Goes.

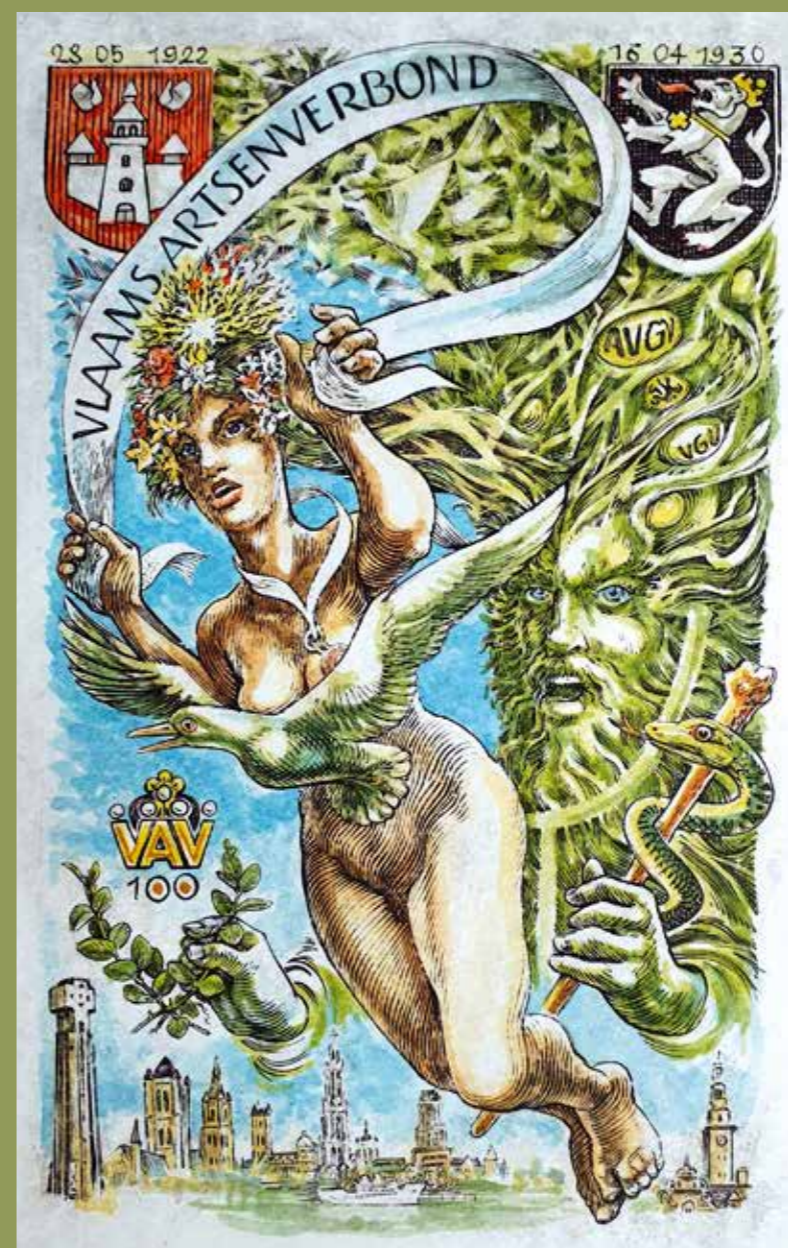

Om te eindigen nog de twee zijpanelen van het Laatste Oordeel, de Hel en het Paradijs, uit het Museum voor Schone Kunsten in Rijsel. Het centrale paneel is verloren gegaan maar er bestaat wel een kopie van. Het concept van deze tentoonstelling is zonder meer radicaal: we mogen Bouts niet meer bekijken als kunstenaar (hoewel ik persoonlijk mijn twijfels heb). Dieric Bouts was geen romantisch genie of briljante uitvinder. Hij was een beeldenmaker. Hij schilderde wat van hem verwacht werd en excelleerde daarin.

Daarom is het zinvol Bouts te confronteren met hedendaagse beeldenmakers die in M zij aan zij staan met de oude meester. Uiteraard is het de keuze van de curator. Het VAV voorziet een gegidst bezoek om 14.30 u. De digitale uitnodiging volgt later.

Jan Dockx

KOPERGRAVURE

De kopergravure op de frontpagina van het jubileumboek is op vraag van het VAV ontworpen door de wereldberoemde Vlaamse graficus Frank-Ivo van Damme. Het symboliseert de 100-jarige geschiedenis van het VAV. Hierbij de toelichting ervan.

Aesculapius wordt vanaf de 5de eeuw (BC) vereerd als god van de geneeskunst. Hij is de zoon van de zonnegod Apollo en de koningsdochter Coronis. In zijn golvende haren zijn de opeenvolgende namen van onze vereniging opgenomen. Hij heeft drie dochters: Achelois (godin van de maan en de pijnstilling), Panacea (godin van de geneesmiddelen) en Hygieia (godin van de gezondheid).

De handen van Aesculapius sturen en beschermen Hygieia en in haar sluier is de tekstbanderol van het VAV opgenomen. Zijn linkerhand houdt de esculaap vast, een staf waar een slang omheen kronkelt. De slang staat symbool voor genezing omdat het dier zijn huid kan afwerpen om herboren te worden maar is ook ambivalent omdat zijn beet dodelijk kan zijn. De rechterhand toont de lauwerkrans met "VAV 100 jaar". In de linkerbovenhoek het wapenschild van Antwerpen met de stichtingsdatum van het AVGV en in de rechterbovenhoek het wapenschild van Gent met de datum van de vernederlandsing van de universiteit. De blauwvoet vliegt een hoopvolle toekomst tegemoet. Onderaan een panoramisch zicht met de Ijzertoren, de drie torens van Gent, de kathedraal en de Boerentoren van Antwerpen en het stadhuis van Leuven.

Er is een beperkte oplage beschikbaar waarvan u een exemplaar kan verwerven door 30 euro te storten, verzendingskosten inbegrepen.

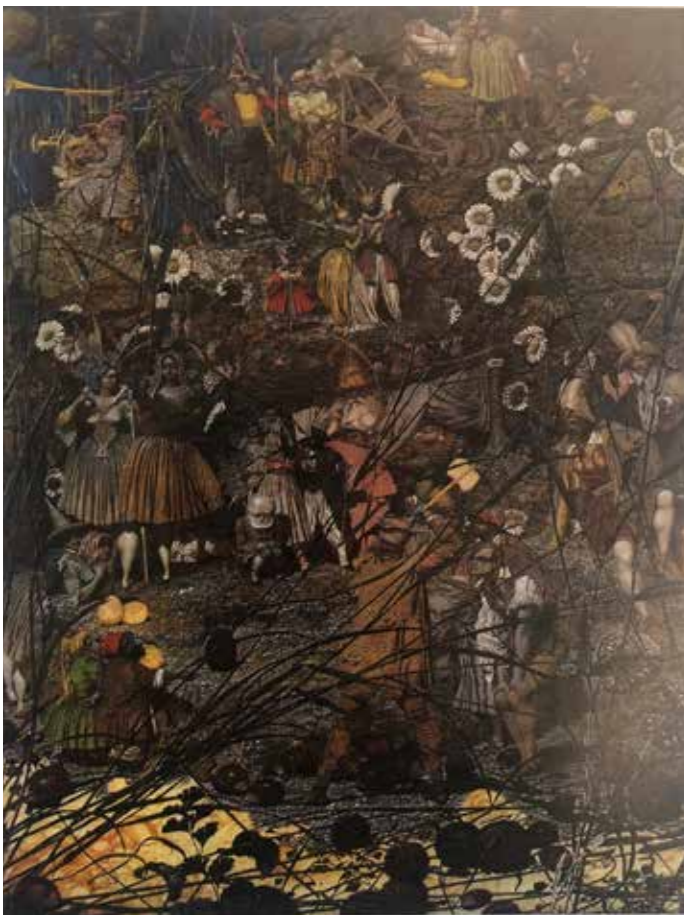
Jan Dockx

SCHILDERKUNST

Enkele schilders, wiens werk meest waarschijnlijk werd beïnvloed door een mentale stoornis, worden hieronder besproken.

Richard Dadd (1817 - 1886), (figuur 1), een Engels schilder uit het Victoriaanse tijdperk, stond bekend om zijn gedetailleerde afbeeldingen van bovennatuurlijke scènes. Hij was overtuigd dat zijn vader de duivel was en bijgevolg stak hij hem neer. Hij was genetisch voorbestemd want minstens twee van zijn broers eveneens werden ook getroffen, en hij kreeg de diagnose van paranoïde schizofrenie. In het ziekenhuis werden veel van zijn meesterwerken gecreëerd, o.a. zijn meest beroemde schilderij, *The 'Fairy Feller's Master-Stroke'* (fig. 1), waaraan hij negen jaar werkte. Het werk toont meer dan honderd grotere en kleinere figuren die elk een aparte taak toebedeeld kregen.

Richard Dadd, The fairy Feller's Master Stroke 1855

Francisco José de Goya y Lucientes (1746-1828), de belangrijkste Spaanse kunstenaar uit de late achttiende en vroege negentiende eeuw, evolueerde in zijn carrière van vrolijk en luchthartig naar diep pessimistisch en dat merkt men in zijn werk. Op de leeftijd van 47 leed Goya aan een psychische aftaking, hoorde hij stemmen en had hij last van tinnitus en doofheid. Verscheidene diagnoses werden gemaakt zoals de ziekte van Menière, paranoïde dementie, en syfilis. Een alternatieve hypothese van loodvergiftiging is wel aanvaardbaar. Inderdaad heeft Goya, wellicht onbewust, zichzelf vergiftigd omdat hij veelvuldig zijn vingers, die vaak waren bedekt met schilfers van toxische loodwit verf, aflekte.

Paul Gauguin (1848 - 1903), die de moderne kunst beïnvloedde en de weg vrijmaakte tot het primitivisme en de terugkeer naar pastorale kunst, leed aan episodes van slopende depressie. Het enorme, felgekleurde werk, 'Waar komen we vandaan komen', gemaakt in Tahiti, wordt beschouwd als Gauguin's meesterwerk. Hij was de wanhoop nabij toen hij aan dit schilderij werkte, en rouwde toen om de tragische dood van zijn favoriete dochter. Hij liep ook gebukt onder schulden en was van plan om naar de bergen te trekken om daar zelfmoord te plegen nadat het werk klaar zou zijn.

Paul Gauguin, Waar komen we vandaan?

Michelangelo (1475 - 1564) leed aan jicht maar toonde ook in een aantal van zijn schilderijen (Wolf) tekenen van ernstige psychische ziekte, depressie en symptomen van een bipolaire manisch-depressieve ziekte. Kenmerken van melancholie verschijnen in het schilderij van Jeremia, het fresco in de Sixtijnse kapel waar Jeremia wordt voorgesteld in gekwelde meditatie. (Fig.3), over de verwoesting van Jeruzalem Sommige kunstcritici interpreteren de figuur als een zelfportret, met de artiest klagend over de ernst van zijn zonden.

Michelangelo, De profeet Jeremiah

Edvard Munch (1863 - 1944) helde steeds over naar waanzin (een neiging die familiaal was) en leefde alsof de dood voortdurend bij hem aanklopte. Hij had constant visioenen en nachtmerries die zijn macabere stijl sterk erg beïnvloedden. Na een periode van psychiatrische behandeling in 1908 - 1909, verdwenen de meeste symptomen en kreeg zijn werk weer een meer normale dimensie. In zijn zelfportret in de periode dat hij een bloeding had in zijn enige goede oog toont hij een vogel die recht naar zijn hart pikt, als een metafoor van zijn aanstaande dood.

Mark Rothko (1903-1970), Amerikaanse schilder van Russisch-joodse afkomst, was een abstract expressionist. Hij moest constant vechten tegen demonen tijdens een lange periode van depressie en uiteindelijk werd zijn wil om te sterven te sterk. Op 25 februari 1970 werd hij dood aangetroffen, na een overdosis met antidepressiva, met beide armen opengesneden met een scheermesje. Rothko had een originele schildertechniek die hij trachtte geheim te houden.

Mark Rothko, Oranje, Rood, Geel 19

Edvard Munch, De artiest met een schedel

Vincent van Gogh (1853 - 1890) was een diep gekweld man. De ziekte van Menière, epilepsie en/of een bipolaire stoornis kunnen een verklaring voor zijn aanvallen van geestesziekte zijn geweest. Zijn voorkeur voor geel(Fig.6) werd foutief toegeschreven aan het gebruik van Digitalis- en -of absinth.

Vincent van Gogh, Nachtcafé

Louis Wain, The Man Who Drew Cats

Louis Wain (1860 - 1939), een Engels kunstenaar vooral bekend om zijn tekeningen, is waarschijnlijk de meest beroemde kunstenaar-specialist in tekeningen van katten-soms een paar honderd per jaar! In latere jaren leed hij aan schizofrenie. Anderen diagnosticeren hem met het Asperger-syndroom (Fitzgerald) Zijn ziekteverloop kan worden gevolgd met de toegenomen abstracte vorm van zijn schilderijen die met de tijd ook meer vijandig zijn geworden.

Frank Joseph Goes
Door het oog van de kunstenaar

TER HERINNERING AAN
WILLY DE WAELE
(1937 - 2023)

- Willy De Waele werd geboren te Oudenaarde op 8 september 1937.
- Hij was actief in de Lennikse gemeenteraad van 1970 tot 2012: in 1994 werd hij schepen en van 2001 tot 2011 burgemeester voor de liberale partij Open VLD.
- Op aansporing door het schepencollege en met de steun van de eenparige gemeenteraad, sprak hij enkele collega-burgemeesters van meerdere politieke kleuren aan voor de oprichting van de Conferentie van burgemeesters en Staten-Generaal in Halle-Vilvoorde. Samen met die organisatie ijverde hij voor de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde ("BHV"). Die splitsing werd verwezenlijkt in 2012.
- Op 13 augustus 2008 kwam Willy De Waele in het nieuws omdat hij alle Belgische vlaggen in Lennik had laten verwijderen en had laten vervangen door de Vlaamse vlag, als actie voor de omvorming van België tot een confederale staat.
- In gesprekken over de staats hervormingen gebruikte hij systematisch de term "staatsmisvormingen".
- Ondanks zijn Vlaams gedachtegoed bleef hij trouw aan Open VLD, waarmee hij een haat-liefdeverhouding had.
- Van 2013 tot 2016 was hij politiek secretaris van de Vlaamse Volksbeweging (VVB) en later pro-voorzitter van het politiek bureau.
- Van 2015 tot 2020 was hij voorzitter van het Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen (OVV), waarvan het VAV lid is.
- In 2005 werd hij opgenomen in de Orde van de Vlaamse Leeuw.
- Willy De Waele overleed te Lennik op 12 april 2023.
- Wij bieden de familie onze oprechte deelneming aan.

Eric Ponette

Ook een expert heeft soms een expert nodig.

Wij brengen onze service tot bij u in de praktijk.

Maak een afspraak op kbc.be/mediservice

POLITIEKE
ACTUALITEIT

CULTUUR

Wandelen
doorheen de
geschiedenis
van
VLAANDEREN

HET
SYMPOSIUM
SAMENGEVAT

(F)ACTUEEL

Aan
het woord

LAAMS
ARTSEN
ERBOND